

Med höjd blick

En reseskildring från ett möte med kvinnoaktivister i Afghanistan

Text: Talajeh Nasiri
Bild: Joanna Mellquist

Innehåll

Kap 1. Arlanda.....	sid 5
Kap 2. Dubai.....	sid 7
Kap 3. Kabul.....	sid 13
Kap 4. Dag ett i Kabul.....	sid 18
Kap 5. Oldoz och Herat.....	sid 26
Kap 6. Herat.....	sid 35
Kap 7. Hej då Herat.....	sid 42
Kap 8. 8:e mars.....	sid 49
Kap 9. Halvlek i Kabul.....	sid 53
Kap 10. Svart te.....	sid 58
Kap 11. Herr Samandars Kabul.....	sid 63
Kap 12. Det regnar i Kabul.....	sid 68
Kap 13. Malalai.....	sid 72
Kap 14. TV-stars of Kabul.....	sid 78
Kap 15. Från slum till lyx.....	sid 82
Kap 16. Feministen.....	sid 87
Kap 17. Duvtämjarens dotter.....	sid 92
Kap 18. Kunglig aktivism.....	sid 98
Kap 19. Konferensen.....	sid 103
Kap 20. Nouroze shoma mobarak!.....	sid 108
Kap 21. Nyår med Latife och Morteza.....	sid 113
Kap 22. Unga kvinnor som förändrar.....	sid 119
Kap 23. Vi lämnar Afghanistan.....	sid 124

Inledning

Det är en grå novemberdag då vi sitter ner för första mötet.

Nu är det verklighet. Vi ska åka!

Vi är Leila Qaraee som är ordförande för och grundare av Kvinnors Nätverk – en organisation som arbetar för kvinnors lika rättigheter oavsett etnicitet, religion, klass och sexualitet. Joanna Mellquist, medarbetare och kvinnoaktivist. Jag heter Talajeh Nasiri, medarbetare och kvinnoaktivist, och jag kommer att dokumentera resan genom att filma och genom att skriva en blogg (som den här boken bygger på).

Vi har tidigare varit i bland annat Kurdistan och Frankrike för att bredda våra kunskaper och knyta band med kvinnorörelser som liksom vi fokuserar på kvinnor som är utsatta både på grund av kön, etnicitet och klassbakgrund.

*

Visst har vi rest och varit i en del kritiska situationer tillsammans som gjort att vi vet var vi har varandra i olika lägen, men just den här resan känns väldigt speciell.

Frågorna är många. Leila slänger en blick på oss och säger att vi kanske ska fundera på kläder och frisyrier. Jag säger att jag kan dölja mina rakade sidor med håret jag har mitt på huvudet och vi kan ju alltid slänga på oss en slöja om det skulle bli konstigt.

Vi pratar mycket om sådant innan vi åker. Om vad vi är beredda att kompromissa med som kvinnor, som individer och vilket pris vi är beredda att betala. Det känns som att insatserna är höga och att det är mycket att ta ställning till.

Framför allt kommer vi att möta det faktum att oavsett ursprung och bakgrund tillhör vi en grupp privilegierade människor från väst som kommer på en genomresa. Om än våra privilegier ser olika ut så kommer vi att få åka tillbaka hem efteråt.

I många fall handlar det inte bara om oss utan vad vi symboliserar och vilka signaler vi vill skicka ut till våra medsystrar och deras vardagliga kamp. Det finns skönt att vi haft samtalen förut, att det hettar till men att det är helt okej och att vi är överens om att det är allas egna deal att ta ställning. Jag som ung kvinna född i Iran men eftersom jag är uppvuxen i Sverige väntas jag förstå vissa koder som jag kanske inte alls förstår. Joanna för sitt korta hår, sin vita hud och allt det symboliserar. Leila som en politisk flykting från Iran som med sin erfarenhet och med sin ålder får ett ansvar för oss som är yngre.

Leila är väl insatt i situationen i Afghanistan. Efter elfte september och den USA-ledda invasionen riktade hon stort intresse för landet och 2003 åkte hon och en medarbetare, Hanna Larsson, dit för att undersöka hur läget såg ut för människorna och framförallt kvinnorörelsen. De funderade då mycket över solidaritet och hur det egentligen kunde gestalta sig och hur de kunde bygga solidaritet mellan sig som kvinnoaktivister i Sverige och kvinnoaktivister världen över. Resan resulterade i nya relationer med kvinnorörelsen i landet och två dokumentärfilmer som jag senare textade till svenska. Leila och Hanna återvände 2005 tillsammans med Nasim Aghili för att fördjupa relationerna. Nu, 2012, är det min och Joannas tur att få följa med.

Kanske är Leilas intresse också extra stort, tänker jag, för att det ligger så nära Iran. Landet hon flydde ifrån för 27 år sedan och aldrig fått återse.

1. Arlanda

Vi har avklarat incheckningen och alla kontroller. Snart lyfter planet mot Dubai där vi ska tillbringa några dagar och få en liten paus, både fysiskt och mentalt, innan vi når Afghanistan. Dubai är en vanlig mellanlandning för många exil-afghaner och vi hoppas därför också kunna fördjupa förarbetet med några intervjuer.

Vi tar fram våra papper och går igenom de sista planeringsdetaljerna. UD varnar för resor till Afghanistan just nu och det sägs att läget är sämre än någonsin efter kriget så vi slipar extra på säkerhetsstrategier och specificerar våra mål. Talibanerna har bjudits in till förhandlingsbordet och flera grupper är i protest mot varandra, det resulterar i många terrordåd runtom i landet och nu är maktkamperna i sina slutetapper innan valet 2014.

Leila har tagit kontakt med sina kontakter och presenterar det senaste schemat. Joanna slipar på budgeten och ser till att vi följer våra mål. Vi har alla haft så fullt upp att det inte funnits mycket tid att ses, nu försöker vi alla fila på våra sista ansvarsuppgifter. Jag går igenom intervjufrågorna med Leila och Joanna.

Schemat är tight. Det känns redan nu som att resan kommer att vara slut innan vi ens har hunnit reflektera.

*

En liten notering från incheckningen.

Resenärer som varit i Israel åker till Dubai på egen risk, då Dubai kan vägra en inresa. Det blir vi informerade om vid incheckningen, det väcker en underlig känsla av hur allt

hänger ihop och hur politiska spel påverkar i vardagen,
både stort och smått och att vi är en del av det.

2. Dubai

Gigantiska lyxhotell, neonljus och shoppingcentrum kombinerat med nöjesfält, skidanläggning, franska kvarter, modebutiker och restauranger. Allt under samma himmel.

Alla utrymmen är rena, det blänker och glittrar. Utanför är det 30 grader och på stränderna trängs burkini (en slags burka anpassad för bad), bikini och fullt påklädda badare med varandra. Skyltarna informerar om att bikini bara får bäras där det finns sand och att topless är förbjudet. En helikopter vakar över stadens invånare. På gatan finns inget trasigt, varken på folks kroppar eller bland bilarna som åker runt nyvaxade i det asfalterade ökenlandskapet.

Mitt i allt blänkande dyker det upp en fråga i mitt huvud. Vem gör egentligen allt arbete? En man som vi träffar i väntan på bussen ger ett första svar. Han berättar att han arbetat på sitt visum i sexton år och att hans barn nu har anslutit sig som gästarbetare i landet.

Vi ser fler som inte är från Dubai än som är där ifrån. Det är de som underhåller ökenlandskapet och ser till att det ser ut som det paradiset är. De har inga rättigheter och ett medborgarskap finns inte på kartan, de lever för att skicka hem pengar till sina familjer.

Barnen i dessa familjer kommer i sin tur gifta sig och skaffa barn med någon därhemma för att föda upp barn som sedan kommer arbeta i ett land där deras farföräldrar inte kunnat lämna något mer arv än det som redan skickats till hemlandet.

Det är dem vi möter under vår första dag. En dag som börjar med att vi försöker oss på en promenad till stranden. Det går dåligt. Det slutar med att vi hamnar i Hafiz's taxi,

han äger den inte men det är han som kör. Han kommer från Pakistan och har arbetat i Dubai i fem år.

Hafiz betalade 16000 kr för sitt visum. Han tjänar ungefär 8000 kr och den tvårummare han delar med åtta andra betalar han 1000 kr för. Resten av pengarna skickar han hem till sin familj.

Hafiz är ogift och planerar att stadga sig om ett år. Vi frågar vad han gör när han inte jobbar. Han säger att då sover han. Det finns inte mycket ledig tid, visst finns det de som i början orkar ses för att dricka alkohol, de som använder sin nya frihet utan den sociala kontrollen de annars har hemma. Men allt kostar och då tas det från de pengar deras familjer behöver.

Mellan sina kunder brukar han använda sig av Skype för att prata med sin familj (mamma och två systrar). Han hade just avslutat ett samtal för att plocka upp oss. Leila frågar om han inte kan ringa upp igen så vi får se hans familj.

"Okej", säger han och strax därefter får vi se familjen vinkandes framför datorn där hemma.

"Det där är min mamma, min storsyster och där är min lillasyster."

Vi vinkar och Leila hälsar på dem på knackig Urdu.

"Jag har också bott i Pakistan i tre år, men det var längesen nu och jag håller på att glömma min urdu", ursäktar hon sig med. De två systrarna och mamman hälsar och vinkar till oss innan vi stiger av.

Det var under flykten från Iran som Leila bodde i Pakistan, hon vet hur det känns att vara långt borta och längta hem.

*

Yra av alla nya intryck sätter vi oss ner på en persisk restaurang i ett köpcentrum. Javad är vår servitör, han är lite blyg men pratsam. Leila frågar vart han kommer ifrån, han berättar att han kommer ifrån staden Herat i Afghanistan och Leila säger att iranska arbetsgivare borde skämmas över hur de behandlar Afghaner. Han protesterar.

”Alla är olika. Det finns bra och dåliga folk av alla slag.”, säger han samtidigt som han berättar att, han hade kunnat ljuga och säga att han kommer från Iran och att vi förmodligen inte skulle be om id så han skulle kunna komma undan med det. Men att här är det inte som i Iran där afghaner ses som lort. Här spelar det ingen roll vilket land man kommer ifrån, alla behandlas lika.

Leila berättar att vi ska till hans hemland och han berättar att han önskade att han tagit med sig en sötsak från Herat så vi kunde smaka. Han säger att den godaste sötsaken som finns i Afghanistan finns i hans hemstad och att vi inte får missa att smaka på den till vårt te när vi är

där. Han är glad över att vi ska åka dit och börjar leta i sina fickor. Han tar upp en penna.

”Det här är det enda jag har på mig, men jag vill så gärna ge er en present så snälla ta emot pennan som ett minne av mig.”

Vi ber honom att berätta hur han kom hit och han berättar att han kom till Dubai för tre år sen. Hans familj bodde i Iran men efter USA:s invasion av Afghanistan så blev de tvungna att återvända till Afghanistan. Hans yngre bror hade tidigare åkt till Dubai och trivdes. Han fixade ett jobb till honom och så började Javads liv på restaurang Pars på Emirat Mall i Dubai.

Javad berättar att han trivs med sitt jobb och han tycker att cheferna behandlar honom bra. Han har ledigt en dag i veckan och får ta ut sin semester när han önskar. Det innebär två månaders ledighet och en biljett till Afghanistan per år. Han var nyligen hemma på besök och gifte sig med en afghansk flicka, hon är nu gravid och det gör honom ledsen att han kommer missa förlossningen. Leila frågar om vi kan ta med oss något till honom eller hans familj, han säger nej. Han önskar att vi besöker hans familj när vi är i Herat. De är fattiga och bor i lerhus, men de är gästvänliga och varma.

Leila säger att hon gärna skulle vilja se hur han bor här. Javad skäms lite och berättar att han bor litet. Han delar ett rum med tio andra gästarbetare. Han ber om ursäkt för att han pratar mycket och tänker att han kanske stör. Vi säger att vi är tacksamma över att han tar sig tid att berätta. Han säger att om vi hade mer tid så skulle han berätta massor av historier om allt som har hänt sen han kom hit.

Han berättar att för ett tag sedan bodde han i ett område där det finns många discon och på vägen hem mötte han ofta tjejer från Afghanistan som stod vid vägen

och prostituerade sig. De står där och hoppas på ett mål mat och tak över huvudet för natten. Vi frågar lite mer om flickornas situation och vart de brukar stå och beslutar oss för att titta lite närmre på dessa kvinnors situation. Tiden kommer för att ta avsked. Vi byter nummer och han ber om att få ta ett kort med oss.

”Lägg upp det på internet så att jag blir känd”, är det sista han säger innan vi tar farväl.

*

En annan person vi möter är Ali, taxichauffören. När vi frågar vart han kommer ifrån så svarar han att han är från Dubai.

”Born and raised” säger han med ett leende.

Ali kör en speciell form av hotell- taxi. Det är en stor stadsjeep som inte får plocka upp folk på gatan, det skulle kosta honom dyrt eftersom han är beroende av att hotellen ringer. Han stannar i ett pakistanskt område och frågar en man på urdu om vägen, mannen nonchalerar och Ali utbrister argt:

”Om jag var arab hade han slickat mina fötter även om jag hade spottat på honom. Så är det här. Pakistanierna behandlar sina egna som skit och sedan behandlar araberna alla oss pakistanier som skit.”

Då börjar hans historia klarna. Ali är runt 25 år. Han är född i Dubai men av pakistanska föräldrar. Detta gör att han har samma rättigheter i Dubai som en person som nyss satt sin fot i landet. Om man inte är medborgare så går man bland annat i en annan skola. Systemet påminner om apartheid.

Vi frågar hur det går till att bli medborgare. Ali har dejtat medborgare i Dubai men eftersom kvinnor har så låg

status skulle han inte få medborgarskap även om de gifte sig. En utländsk kvinna kan däremot gifta in sig och det blir allt vanligare. Med en sämre ekonomi i landet så har det blivit svårt att gifta sig med en medborgare. Familjerna kräver alldeles för hög hemgift och bröllopet är extremt kostsamt. Nuförtiden går de flesta unga medelklasskvinnor i landet ogifta då ingen har råd att gifta sig med dem och männen gifter sig med utländska kvinnor istället.

Ali är frustrerad och säger att han ska samla ihop pengar för att flytta till England.

"Där behandlas folk med respekt.", säger han.

Det är intressant att möta Ali. Jag ser att vi har en del gemensamt, speciellt argheten över både historien och dagens sätt att spegla.

Genom Ali får vi också svar på funderingar vi bär på. Som varför det visat sig vara så svårt för oss att klippa oss här i Dubai. Vår tanke om att låta håret växa ut har resulterat i att vi bara ser igenvuxna ut, Joannas fina korta hår har blivit vildvuxet. Hon skulle behöva en trimmer för att hon ska se lite "ordentligare ut", men dessa finns inte hos frisörer för kvinnor och frisörer för män vägrar klippa henne, en var nära på att göra det men då ville han komma till vårt hotell och göra det där.

Ali berättar att Dubai är ett sekulärt land och att det är en lag att män inte får klippa kvinnor. Det är för att mannen inte ska passa på att tafsa.

"Det är höga böter om man bryter mot den lagen.", säger Ali.

Detta är bara en försmak inför morgondagens möte med Afghanistan.

3. Kabul

Tidigt på morgonen lämnar vi Dubais soliga gator. På planet finns det många som ska på uppdrag eller äventyr i det bergiga landet fyllt av historia och krig. Så fort planets hjul nuddar marken åker sjalarna på, på alla ljusa huvuden. Till skillnad från Dubai är de gästarbetare som ska till Afghanistan vita, europeiska och amerikanska kvinnor och män. Den andra skillnaden är att dessa gästarbetare förmodligen kommer att få mångdubbla lönebeloppet från de inhemska arbetarna.

Jag tittar på de nu sjalbeklädda huvudena och undrar ett slag om det inte är så att västerländska kvinnor har en romantiserad bild av sjalen. Vi slås av den romantiseringen själva då tankarna vandrar mot filmstjärnor, då stjärnor var riktiga stjärnor med solglasögon och en hafsigt slängd sjal på huvudet.

Vi hör påståendet om att sjal bara är ett klädesplagg i huvudet och det är något på låtsas över det hela.

Det känns något på låtsas över hela resan egentligen, kanske för att vi förväntat oss ett mer dramatiskt välkomnande. Kanske för att vi desperat letar efter synonymer.

*

Vi går ut i terminalen och Dubais raka motsats gapar mot oss. Asiens fattigaste land. Ändå investerar bara USA långt över själva Afghanistans stadskassa på att "fixa till" landet, de pengarna går nog till säkerhetsföretagen och förmodligen rakt tillbaka till deras egen stadskassa. Ett som

är säkert är att det inte går till infrastruktur eller till att höja standarden på flygplatsen.

Flygplatsen är väldigt enkel. Från håll ser vi USA-basen med sin militära transport. Allt är väldigt brunt, som sand. Vänthallen har små stånd där det säljs nötter och kex, som en plats som skapats på måfå då man upptäckt att resenärer kan ha behov av att handla inför sin resa.

Vi ser resenärer som verkar ha återkommit efter många år utomlands. De tas emot av gråtande släktingar, kransar sätts runt deras hals och förvirring blandas med glädjetårar.

SAK (Svenska Afghanistankommittén) har skickat en bil åt oss. En trevlig rund man står med en skylt där det står Talajeh Nasiri. Vid bilen står även en svensk man, han håller på med sitt bagage. Leila sätter sig i framsättet och pratar med chauffören. Den svenska mannen står ett litet tag och funderar innan han går fram och öppnar dörren.

”Jag kanske borde sitta framme?”

Leila tittar frågandes på honom.

”Ja, av kulturella skäl borde jag sitta framme och ni tre kvinnor där bak. Det blir lite trevligare för er också att sitta bak tillsammans.”

Leila ser fortfarande frågandes ut och mannen försöker osäkert en gång till och Leila säger att hon är väl medveten om vad han menar och att hon gjort ett aktivt val som kvinnoaktivist med att sitta framme. Han blir tjurig och sätter sig bak med oss. Chauffören startar bilen och frågar Leila:

”Varför insisterade han med att sitta framme?”

Leila förklarar och chauffören fnysar:

”Typiskt. Han sa säkert till er att ni inte får skaka hand med män heller, det gör de alltid. Jag hör hur mina kollegor varnar gästerna. Som om alla afghaner var

fundamentalister. Låt de själva möta landet istället, det är många här som lyder andra kulturella koder än den de berättar om.”

*

Väl framme får vi en säkerhetsgenomgång vilket innebär en rapportering av alla självmordsbombare sen januari i år och det är många fler än vi hade kunnat gissa. Vi får förklarat för oss vad safe-house och larm innebär, en utdelning av telefoner som får sms vid faror.

Allt känns så farligt.

Mannen som gör introduktionen ser på våra miner och förklarar att genomgången är ett måste. Han försöker slänga in lite skämt, men våra hjärnor är fullt upptagna med att processa all information.

Vi kan inte förlora någon tid, vi ska träffa en familj som Leila haft nära kontakt med sen sin första resa till landet. Det är mörkt. Gatorna är dammiga och det luktar brända däck. Vägarna är knappt vägar. Check Points överallt. Soldater som stoppar bilen, tittar igenom med ficklampa innan vi skickas vidare till att möta nästa stopp. Vi åker i en mindre civil bil just ikväll och det går inte att från håll se att det är en biståndsbil, biståndsbilar är ofta större jeepar.

När vi är framme hos familjen är de vardagliga samtalen genast igång och vi får en kopp te.

Första gången Leila träffade familjen, som består av Morvarid och hennes systrar, bror och mamma, var när hon besökte ett flyktingläger 2003. Då hade de just fått flytta hem efter flera år i Pakistan.

I Pakistan hade Morvarid tidigt börjat jobba vid sin mammas sida efter faderns tidiga död. Arbetet bestod av att smuggla tyger över den Pakistanska gränsen. Morvarid som

redan då, vid 9 års ålder, var familjens representant fångade Leilas uppmärksamhet med sin djärvhet. Hon berättade då hur flyktinglägret blivit lovat olika saker men att hjälpen aldrig nådde fram och hon blev början på ett undersökande reportage i den ena dokumentären som Leila gjorde. Den handlade om bistånd som inte kommer fram.

Under vår vistelse kommer Morvarid att leda oss fram i Kabul. Hon är nu 19 år och fortfarande familjens representant. Hon studerar sharia på universitetet. Varje morgon ser hon till att systrarna tillsammans åker till skolan och på eftermiddagen ser hon till att de i samlad trupp kommer hem. Ingen får röra sig ute själv, det kan vara farligt.

Morvarids familj ger oss sin introduktion till landet och den stämmer bra överens med den bild vi fått. Men det känns som att det finns många, många fler sidor av Kabul än säkerhetsläget och dessa ser vi fram mot att möta.

*

Strax efter att vi återvänt hem möts vi av för oss konstiga nyheter. SAK (Svensk-Afghanistanska Kommittén) meddelar oss att ingen får veta att vi bor här. Det är snart val och de vill hålla sig undan all politisk aktivitet i förmån för deras neutrala rykte. De vet att vi kommer att möta kvinnoaktivister och det vill de inte kopplas ihop med då det pågår interna strider i landet. Så de ber oss att inte berätta för någon att vi bor hos dem och att vi under vår resa inte associeras med dem.

En obehaglig känsla sprider sig i kroppen. Efter den intensiva säkerhetsgenomgången känns det som att slängas ut på gatan. Vi ångrar att vi inte nappat på andra erbjudanden vi fått, men på något sätt kändes det säkrast

med ett svenskt boende. Framförallt kändes det innan som att SAK bäst skulle förstå vårt arbete. Nu känns det mer som att de finns i landet kosta vad det kosta vill och nu lämnar de de afghanska kvinnorna till sitt öde.

I neutralitetens namn har de valt sida.

Hej Sverige!

4. Dag ett i Kabul

Med nyfikna blickar och blandade tankar lämnar vi huset tidigt på morgonen för att gå på den första av flera 8:e mars konferenser. Det verkar vara så att organisationerna inte har fått tillåtelse att hålla i någon manifestation på själva dagen 8:e mars så därför håller man i olika evenemang månaden igenom.

Från bilrutan ser vi Kabul för första gången. Staden är omringad av fyra stora berg med vita toppar och husen på sluttningarna påminner om andra ställen men ändå inget ställe.

Ett lerhus på en sandig bakgata. På innergården står några män. Vi undrar först om vi kommit rätt, men snart ser vi filmutrustning packas ur bilar. Inne i huset där konferensen ska hållas har vita stolar ställts på rad. Temat för årets evenemang är utvärdering av arbetet för kvinnors rättigheter under detta årtionde, det känns spännande att det är så nära våra frågeställningar. Vad har egentligen hänt under de här tio åren?

Konferensen anordnas av den politiska samordningskommittén för Afghanistan, den är startad av Dr Alem och vill vara en plattform för kvinnors politiska organisering. Organisationen verkar bestå av högutbildade kvinnor som varit politiskt aktiva i landet tidigare.

Sedan har vi organisationen Stöd för kvinnor och barn som främst arbetar för unga kvinnors rättigheter. Deras senaste projekt handlar om att ändra opinionen och synsättet i landet på flickebarn, idag ses flickor som en börda för familjen och behandlas därför sämre än pojkar, detta vill organisationen motverka dels genom samtal dels genom en teaterföreställning. Så slutligen Riksförbundet för kvinnor –Afghan Womens Network – en samordningsorganisation för kvinnoorganisationer i landet som samtidigt bedriver egen verksamhet för att öka kvinnors delaktighet i vardagen.

När vi kommer in får vi skriva på ett stort manifest som hänger på väggen, det är ett manifest för kvinnors rättigheter. Vi är tidiga och jag blir tilldelad en plats där jag kan få ställa upp min kamera, och det är tur för mycket snart trängs jag om platsen med minst tio andra ordentligt utrustade kameramän. Jag känner mig lite liten, men stativet håller mig kvar. De fäster sina mikrofoner vid podiet och riggar lokalen med ljus.

En man i kostym är dagens moderator, han presenterar programmet. Den lilla lokalen är fylld med afghansk media och på scen samlas burkor, sjalprydda kvinnor, kvinnlig polis och kostymklädda män.

Vi håller en tyst minut för alla kvinnor som mist livet i kampen för frihet. Den första talaren presenterar manifestet och kraven som ska ställas för ökad jämställdhet. Hon avslutar med att säga:

”Det här ska bli året då vi kämpar för att nå våra rättigheter på politisk nivå.”

Koranverser, poesi och kvinnokämpars citat varvas med kortare föredrag på scen. Efter de tre första talarna börjar mediafolket plocka bort sina mikrofoner från podiet och ta ner sin ljusutrustning, det verkar som att de viktiga talarna är klara. Den fjärde talaren är Suraya Perlika, en äldre kvinna i kort vitt hår som låtit sin sjal glida ner över axlarna. Hennes tal bryts av allt trixande, men hon lyckas ändå hålla fokus. Hon säger att nästa generation kommer att fråga:

”Varför ändrade ni inget? Ni hade alla världens möjligheter i era händer.”

Applåder ljuder i salen och publiken släpps in. Suraya har varit aktiv i Afghansk politik i många år, men levit i exil och tillhör därför en grupp som har kritiserats för att ha svikit och nu nyttjar alla möjligheter som kommit genom bistånd i landet. Det verkar vara en uppdelning mellan de som flydde under talibantiden och återvände 2003 och de som stannade kvar. De som flydde räknas idag som utlänningar, de hade det bättre ställt och återvänder med fler möjligheter än de som stannade kvar, de behärskar fler språk och många har kunnat utbilda sig under tiden utomlands.

En kvinna i gul sjal säger:

”Vilka är ni att prata för oss? Ni var inte här under talibantiden, ni var utomlands och nu har ni utlänningar kommit tillbaka för att tala om för oss vad vi ska göra. Ni vill bara tjäna pengar.”

*

Jag märker att stor fokus ligger på att få bekräftelse från islam i kvinnokampen, många exempel tas från Koranen. Suror (kapitel i Koranen) reciteras och talarna börjar genom att tacka Gud. Det verkar också vara viktigt att lyfta fram kvinnan som mor och fru och hennes rättigheter utifrån den positionen.

Men det som lyser starkast är en rädsla för vad som kommer hända närmast. ”Vad har vi vunnit och hur kan vi behålla vår frihet?” Det är tydligt att alla är överens om att framtiden ser mörk ut. Det pratas även om det i koppling till vad som har vunnits genom biståndets för och nackdelar. Vad är det som har växt inifrån och vad är bara yttre påverkan som snabbt kan försvinna?

När den sista talaren avslutat packar vi ihop för att gå vidare, utanför har de flesta deltagare dröjt kvar och talarna intervjuas av afghansk media. Vi passar på att gå runt lite, gör några intervjuer, knyter band och byter visitkort för att fördjupa oss i sammanhanget. Det är tydligt att det här är en sida av kampen och att de som finns representerade ingår i samma grupp.

Vi vet att vi måste vara försiktiga så att vi inte bara möter en sida, det känns så lätt att hamna där. Det som känns viktigast är att få en mångsidig bild av det som pågår i landet för att kunna komma nära hur verkligheten ser ut och inte reproducera bilder som redan massproducerats om det här landet.

*

Vi behöver äta. Valet faller på en tillfällighet. Vi ska hem och betala flygbiljetter för resan till Herat och äter i en affär som liksom större affärer i Sverige har en liten hörna med varm mat och sittplatser.

Morvarid som nu anslutit sig till oss berättar att det mest är utlänningar och rika afghaner som handlar här, det skulle vara helt omöjligt för en vanlig afghan med medellön. Vi tittar runt lite på priser och hon jämför med andra ställen och vi räknar ut att en lärare efter att ha betalt sin hyra knappt har något över till mat. Det som gör allt lite svårare är att det inte går att dela en större lägenhet eller ett hus med någon annan som kvinna då det kan gå och komma okända män och detta kan förstöra hennes rykte.

Vi hinner lära känna Morvarid mycket mer under lunchen och hon berättar sin historia, om hur hennes pappa dog efter en krigsskada och hur rädda de var när de smugglade tyger, hur tungt straffet kunde bli. Hon berättar också om tiden i flyktinglägret och att hon nu mest av allt är orolig för att hennes syster inte kommit in på universitetet, det är den yngsta systemen och bara hon kommer in kan de säkra framtiden.

Jag frågar Morvarid om kärlek och relationer. När alla är så hårt bevakade socialt, hur kommunicerar de älskade? För trots all röra finns det någonstans universella behov, menar jag.

"Nej, säger hon först. "Vi har inte tid med sådant."

Jag insisterar.

"Okej. Ja" säger hon och brister ut i ett stort leende. Hon berättar om olika trix och om hur farligt det kan bli för en flicka att lita på en pojke.

Det är mycket att lära sig och det mest spännande är hur ungdomar kan vara ungdomar i ett land där alla måste bli vuxna fort, men det visar sig att det är som det är med ungdomar världen över, samma behov och uttryck.

Morvarid undervisar oss även i Kabulkunskap. Hur vi kan röra oss säkrast, vad är det som gäller just nu, lite bra-att kunna-ord etc.

Den lunchen erbjöd även ett nygammalt möte. Ett ungt par som sitter bredvid oss visar sig efter lite prat vara bekanta med Leila. Hon intervjuade 2003 Massoud, en journaliststudent, som nu har jobbat i nio år som journalist och sitter bredvid oss med sin flickvän och äter lunch, han har sitt kontor väldigt nära där vi bor. Massoud berättar om tiden som gått och vi inser att vi kommer ses om några dagar igen på en konferens där hans band Myrorna kommer att spela.

*

Vi åker till Franska institutet och en ny sida av Kabul visar sig. Vi kliver in i en stor aula med röda biostolar och en scen. Det är stort och ljust, som om inget av det tjocka dammet utanför existerar.

Därframme sitter en panel, tre kvinnor och fyra män. Publiken här är mindre än på det första seminariet. Männen är fler och samtalen på scen är djupare.

En man talar om islams olika inriktningar, om Medina och Mecka, och om hur man kan välja att tolka och framställa kvinnan i religionen. Nu har tio år passerat sen invasionen, nu finns det en möjlighet men vad har hänt? De kallar det för att bli projektblind, det behövs ingen budget eller projekt, kan du något så lär ut det till din granne.

En annan kvinna pratar om att fokus på utbildning och ekonomi är viktigt, om en kvinnas mål mat beror på mannens välvillighet kan hon inte gå emot handen som föder henne. Här är det mer fokus på kvinnan som individ och inte kvinnan som mor, fru eller dotter.

Seminariet lämnar oss fulla av tankar runt bistånd, projekt och internationell närvaro. Samtalen påminner mycket om de som pågår i Latinamerika där bistånd och internationell närvaro varit stark, ofta förlamande stark och där kritiker säger att en annan väg måste tas, en mer långsiktig väg som startar och slutar hos folket.

*

Efter seminariet passar vi på att hinna med några intervjuer. Homaira Qaderi, en författarinna i röd kavaj som suttit med i panelen berättar om sina böcker. Hon säger att hon alltid fokuserar på kvinnor och att huvudpersonerna är

olika delar av henne och hon delar sin smärta med sina systrar.

Hennes framställning av kvinnor och hennes fokus på kvinnliga karaktärer har gjort hennes böcker till en del i strävan efter jämlikhet och henne som en del av kampen för jämställdhet. Hon har blivit en symbol för kampen och hennes karaktärer som en röst för kvinnors frigörelse. Till vardags är hon rådgivare till arbetsministern, ministern för sociala frågor, ministern för martyrer och de med funktionsnedsättning men hon kallar sig helst för författare och det är där hennes hjärta finns.

Homaira har nyligen vunnit ett pris för sin senaste novell i Iran, hon säger att hon ska skicka den till oss. Vi hinner även intervjua en representant för Franska institutet som berättar om månadens program innan det blir bråttom att röra på sig.

*

Innan mörkret faller skyndar sig Kabulborna och besökarna hem till tryggheten, redan klockan fyra känner vi av stressen. Alla har bråttom och vi tänker att arbetsdagarna blir lite kortare än vi tänkt, men det finns inte mycket att göra, vi är nya i stan så vi hoppar in i en taxi och åker hem.

Vi har en hel del arbete framför oss innan vi imorgon åker till Herat för filmfestivalen där.

5. Oldoz och Herat

På flygplatsen träffar vi Oldoz, hon är 22 år och reser ensam. Vi går genom de tre kroppskontrollerna tillsammans med henne. Hon frågar vilka vi är och vart vi kommer ifrån. Själv är hon nervös för flyget, hon är papperslös och har inget pass. Hon berättar att hon blivit nekad resa till Herat tre gånger.

Oldoz är yngst av sju syskon. Hennes mamma gifte sig med hennes far när hon var 17 år. De flyttade till Iran för att få ett bättre liv efter att tre barn dött i familjen. Oldoz och tre andra syskon är födda i Iran, hon har många svåra minnen från tiden i där. Hon säger att alla iranier hatar afghaner i Iran. Mamman arbetade hos en familj som städare där hon behandlades dåligt och fick lite betalt. När pappan behövde besöka läkare uppdagades det att familjen var papperslösa, då hade de bott i Iran i 38 år.

Man kan köpa uppehållstillstånd i Iran för ett år men det kostar 500 euro och måste förnyas varje år. Myndigheterna bestämmer sedan vart familjen ska bo och man måste söka tillstånd för att resa mellan städerna.

För tre år sedan träffade Oldoz sin man, han var bosatt i Belgien men var i Iran på besök. De gifte sig och sedan dess väntar hon på att han ska få uppehållstillstånd i Belgien och att hon ska kunna ta sig dit. Han är extremt religiös och hon vet att hon kommer att bli tvungen att anpassa sig till helt andra förutsättningar i ett liv med honom. Men hon kommer åtminstone vara fri, säger hon.

*

När vi träffar Oldoz på flygplatsen har hon blivit tillbakaskickad från Turkiet där gränspolisen tagit henne. Hon har ingen släkt i Kabul och är därför på väg till Herat där hennes man har släkt som hon kan bo hos i väntan på nästa försök att ta sig till Europa.

I passkontrollen låtsas hon inte förstå dari (ett av språken i Afghanistan). Vi ser till att ställa till med oordning vid incheckningen och fixar med pass och väskor så det ska se ut som att vi är ett sällskap, våra röda EU pass kontrolleras inte så noga. När vi passerat hör vi passkontrollanterna kommentera att fyra pass just blev tre men de låter henne komma med på flyget.

Innan vi kom till passkontrollen och incheckningen såg vi henne prata med en vakt, han vinkade till sig henne och frågade om allt gått bra och säger att han blev orolig när hon försvann. Hon berättar inget om det men det är tydligt att hon gjort vissa förberedelser efter att hon blev nekad att åka till Herat senast. Vi frågar varför hon väljer flyg och inte buss, det känns som att det är ett lättare sätt att färdas utan pass. Hon säger att det är en farlig väg för en ensam kvinna.

Hennes historia har många luckor, men det känns oviktigt, vi är trots allt bara främlingar på ett flyg och hon är en ensam kvinna. Att hon är i trubbel på något sätt känns helt klart, så vi gör vad vi kan. Det är svårt att inte misstänka att hon är utsatt på något sätt, men det är inget hon vill dela.

*

När vi landar i Herat hämtar vi våra väskor och går mot toaletten. Därinne möter nyfikna blickar oss. Det slår oss att

vi nu är nära gränsen till Iran. Språken är besläktade och sättet människorna klär sig. Kvinnorna bär chador (en slags heltäckande dräkt med öppning för ansiktet som är vanlig i Iran).

Ett större sällskap av barn och vuxna ska gå på toa och börjar fråga oss frågor.

”Kom bo hos oss under ert besök” säger de.

Vi tackar nej, men fylls av en varm känsla, som att vi haft ett hemligt samtal, en ingång. När vi går ut försvinner kvinnorna snabbt och deras chadorer flyter in i mängden.

Vi ska hämtas upp av en kvinna vid namn Khaleda, hon är en kvinnoaktivist och är medarrangör i filmfestivalen. Hon arbetar även på Civil society and human rights västra filial och det är den organisation vi främst fokuserar det här utbytet på. Organisationen i stort är egentligen en paraplyorganisation för flera organisationer, men de har sin bas i Kabul och har nu startat i fler städer, bland annat Herat där man främst jobbar med folkbildning, opinionsbildning och informationsspridning.

Khaleda har även startat en radiostation som fokuserar på kvinnor vilket gör det här utbytet extra intressant för Leila som började hela kvinnors nätverk med en radiostation med fokus på kvinnors rättigheter. Vi har blivit introducerad via omvägar och det här är första gången vi ses, men hennes varma mottagande gör oss genast avslappnade i den nya miljön och det känns som hemma. Med sig har hon sin man som presenteras som doktorn, han avlastar henne i bilkörningen, vilket vi senare kommer att förstå.

Flygplatsen här är renare och mer modern än den i Kabul. Luften är välkomnande varm och frisk, det går att andas, det känns som ett skönt byte av miljö. Vi har hört att

Herat är en mer konservativ stad än Kabul, fast just nu känns det svårt att tro.

*

Vi frågar om Oldoz kan få åka med oss och släppas av i staden. Khaleda har en undersökande blick, men svarar att visst kan hon det.

När vi satt oss i bilen presenterar vi Oldoz och berättar att hon söker jobb. Khaleda frågar Oldoz vad hon har arbetat med förut, om hon kan engelska och om hon vet hur en dator fungerar.

Khaleda berättar att Herats kvinnor behärskar engelskan väl och många har gått kurser i att använda dator så konkurrensen är hög, man hamnar lätt utanför om man inte behärskar de två.

Oldoz kan inte engelska och mycket lite om datorer. Hon är vag i mötet men Khaleda erbjuder sig att fråga sig för om jobb, hon ber om Oldoz nummer men Oldoz säger att hon inte har något.

Vi närmar oss den plats där Oldoz säger att hennes mans släkt bor. Hon vill inte att vi kör fram och här skiljs våra vägar åt.

Oldoz hoppar ur bilen och vi undrar vad som egentligen var hennes historia. Kommer hon i trygghet nu?

Khaleda och "doktor" berättar att många unga kvinnor hamnar i prostitution och trafficking och att den extrema utsattheten för kvinnor gör att kvinnor inte reser ensamma som Oldoz. Hennes historia om vart hon skulle kännas därför inte trovärdig.

Men vi vet att vi gjorde vad vi kunde utifrån det hon berättade och vi hoppas att hon ringer Khaleda om hon kommer att behöva hjälp.

Khaleda berättar om filmfestivalen, det är bara två dagar kvar tills den börjar och det finns mycket att göra. Hon verkar stressad. Vi säger att vi gärna följer med henne i förberedelserna. Hon tvekar lite inför om det bara är av artighet, men vi vill jättegärna se allt som händer omkring festivalen så hon släpper av oss vid vårt boende, för att snabbt åka hem och se sina barn innan de ska läggas.

Vårt boende är ett stort hotell med de säkerhetsföreskrifter som krävs för att inhysa utlänningar och inhemska nyckelpersoner. Vi bjuds på saffrans-te i de fina skinnfåtöljerna. Hotellet verkar inte ha många gäster. Utanför har man byggt upp en barrikad med först en gigantisk järndörr och sen en cementvägg. Det patrullerar beväpnade män utanför.

Vi sitter i foajén och väntar på en kvinna vid namn Tahere Popal. Hon arbetar med Unama, United Nations Assistance Mission in Afghanistan, vilket är FN:s insats i Afganistan. Hennes arbete är främst att säkra kvinnors rättigheter och hon är en av de som stannade kvar i landet under Talibantiden, hon undervisade då flickor på olika gömda platser, därefter hamnade hon på FN. Vi vill intervjua henne för att få en mer översiktlig bild av den internationella närvaron och hur den grundar sig lokalt och Taheres arbete är ett exempel på det.

Några koppar saffrans- te senare kommer Khaleda och hämtar upp oss, nu är det hon som kör och vi åker till filmfestival-området.

*

Khaleda är en av få kvinnor som kör bil i staden, hon säger att allas blickar och kommentarer stressar henne och att hon är helt slut efter en tur med bilen.

Inne på festivalområdet möts vi av några kvinnor från en kvinnoradio. De har varit och intervjuat arrangörerna inför imorgon och ska sända från festivalen. De frågar om de får intervjua oss och det slutar med att vi intervjuar varandra. Vi frågar lite hur det fungerar att arbeta som kvinnlig journalist då vi förstått att rörelseutrymmet är så begränsat för kvinnor. De säger att visst krävs det en del extra, men att det mest var i början som de mötte motstånd, nu har folk vant sig vid att de går runt och skaffar reportage.

Den ena kvinnan förklarar:

”Det är viktigare för oss att klä oss traditionellt och inte bryta mot något på vår väg att skaffa våra reportage.”

Det blir en fantastisk dag och kväll. Vi träffar hela teamet kring filmfestivalen, de är en grupp unga och intellektuella kulturarbetare. Roya Sadat driver ett eget produktionsbolag, ROYA film, och ses som en av Afghanistans första kvinnliga professionella filmmakare. Hon började sin karriär genom att regissera en av landets första såpoppor.

Roya är viktig för att festivalen ska få en tyngd bland andra filmskapare i landet. Hon står som arrangör tillsammans med föreningen Armansharfoundation som arbetar för mänskliga rättigheter främst genom att publicera texter och böcker. Nu har de gått samman för att öka medborgarnas medvetenhet kring kvinnors rättigheter och tillgång till kultur genom att arrangera den första kvinnofilmfestivalen i Herat. Med sig har de olika organisationer som stöttar dem och i arrangörsgruppen finns ett antal unga män och kvinnor. Bland dem finns Royas yngre syster Alka Sadat, de delar filmintresset, men Alka har mest fokuserat sitt skapande i dokumentärfilm. Hon är ung men har redan gjort ca 40 korta dokumentärer om kvinnors situation i landet, bland annat har hon gjort en dokumentär om den första kvinnliga chefsåklagaren i Herat, Maria Bashir. Jag hoppas på att kunna intervjua de båda längre fram, men idag är de riktigt stressade inför festivalen.

Den största oron som de har är över elen. Aggregatet fungerar inte och allt kommer att gå under om de inte lyckas fixa det till imorgon. De ringer runt och fixar och trixar. När allt är på plats börjar det mörkna, vi har just fått igång ett intressant samtal så vi bestämmer oss för att fortsätta diskussionen på festivalens högkvarter, Armanshahrs kontor, där både män och kvinnor deltar i

djupa diskussioner om kvinnors rättigheter och om livet i Afghanistan.

Flera av dem har bott i Iran och kan jämföra atmosfären här och där. De säger att skillnaden är mentaliteten hos de unga och viljan till förändring, de berättar att de kände sig friare där, de var fler som ville något annat där, här känner de sig ensamma. I Iran var det mer som en självklarhet att separera staten från individen, men här är allt en röra och det är svårt att lita på andra.

Leila som har bra koll på Iran ger sig in i en jämförande diskussion och samtalen djupnar. För mig som aldrig har varit i Iran men hört och läst vad som pågår i landet är det överraskande att höra några jämföra något på det sättet med Iran, för mig är det landet en symbol för förtryck, men allt är relativt och det gör att situationen här i landet känns tydligare och klarare.

En ung kvinna, Somaya, rusar in, hon är sen och de andra skäller lite på henne. Somaya är god vän till Khaleda och när hon hör ämnet vi pratar om är hon snabb att delta. Hon är arg och frustrerad, hon skrattar och gråter när hon pratar om vardagen som kvinna i landet. Hon är liksom Khaleda poet och författare och tillsammans driver de ett radio program, Radio Sahar.

Somaya säger:

”De är aldrig nöjda här. Först säger de att vi inte ska blanda män och kvinnor, sen när vi gör ett program bara för kvinnor blir de arga.”

Vi får veta hur livet är för kulturarbetare och hur viktigt det är att formulera sig rätt, en av deras kamrater fick nyligen fly till utlandet för att han hade uttryckt sig fel i en tidning. De står alla på en svart lista för att ha associerats med honom. Det var ett ord eller uttryck, det var inte ens menat som kontroversiellt, men så är det.

De berättar om olika levnadsöden och om hur de kvävs av atmosfären, hur svårt det är att hitta motivation och ljusglimtar. De återkommer till ensamheten, den gör det svårt. Det är ännu svårare som kvinna, att någon är intellektuell betyder inte alltid att samma person är öppen vad det gäller sin egna kvinna eller sin syster, det finns många besvikelser och så lätt för en kvinna att hamna i en taskig situation. Jag undrar ett slag om de har glömt bort min kamera och frågar igen för att försäkra mig att det är okej att jag dokumenterar. De tittar lite trött på mig.

”Det här, det är ingenting. Det är konsekvensen av livet.”

*

Det blir en lång kväll fylld av samtal, berättelser och erfarenheter som delas under en middag. Allting avslutas sedan runt en vattenpipa.

6. Herat

Khaleda hämtar oss på hotellet och gårdagens samtal blir visuellt. Skildringar av små händelser som att en kvinna lämnar huset på morgonen till att hennes huvud vilar på kudden om natten. Dagar av irritation och sorg.

Vi ser detta utspelas framför oss under dagen. Det ena motståndet efter det andra övervinns av kvinnorna. Men det kostar.

*

Vi börjar med att åka till en ceremoniell 8:e mars-tillställning. På väg dit är trafiken aggressiv rent generellt men en specifik aggression riktas mot vår bil då man inser att det är en kvinna som kör. Som för att säga "Nähä du, det här är mer än du klarar av". Men Khaleda stålsätter sig. Hon berättar att om man blinkar eller lämnar företräde så ses det som en svaghet, det gäller att köra på offensiven.

Efter en kort men psykiskt påfrestande resa ska vi bara köra in på gården för att parkera, men här blir bilen stoppad av vakterna.

"Nej, här är ingen parkering."

Khaleda är redan lite frustrerad.

"Men det står ju bilar parkerade, jag ser ju det."

"Nej, ni får parkera ute på gatan", svarar en av vakterna.

"Det står bilar härinne och evenemanget är till vår ära", säger Khaleda och fortsätter:

"Vi är kvinnor, låt oss vara nu och låt oss parkera."

Vakten är orubblig:

”Jag svär, jag kommer punktera ditt däck om du åker in och parkerar.

Till slut åker vi in ändå, men det är bara det första parkerings hindret. Vål inne på gården upprepas samtalet med olika vakter. Frustrationen är stor, ett nej bara för att.

Varför?

”För att jag behagar. Du som kvinna ska inte få det för lätt.”

Till slut är det en officer som visar vägen till en plats. Han säger till en annan soldat att backa undan, sen säger han till oss att han lovar att se till att ingen punkterar bilen.

*

När vi till slut kommer in är det som att vi var väntade. Vi blir visade till en plats där vi kan stå med kameran. Alka och Khaleda kommer strax därefter. De är irriterade, de har blivit tillrättavisade över att sjalarna satt för löst. De var tvungna att fixa till detta innan de fick gå in.

Vi är de enda kvinnorna i salen utan sjal. Vi har också märkt att vi som kommer från Sverige nästan är de enda i hela staden som inte bär sjal. På så vis är Herat mycket mer konservativt än Kabul.

Lokalen är full av vakter. Med sin samling av media, politiker och aktivister, kvinnor som rör sig ute och myndighetspersoner är ceremonin ett strategiskt mål för terrordåd.

De bakre raderna fylls av flickor och kvinnor. Att de är här på plats överhuvudtaget hade aldrig kunnat inträffa under talibantiden då det hade varit förbjudet.

Ceremonin öppnas med en koranvers och tal varvas med poesi. På slutet hålls en parad. Scenen fylls av grupper som avlöser varandra, en efter en. Baskettjejerna med

byxor, kjol och sjal. Taekwondoutövare, scouter och poliser. Studenter, militär, gymnasister, fotbollsspelare, kulturarbetare och lärare.

Publiken applåderar. Stämningen höjs ett slag, busvissling och ljudligare applåder. Moderatorn ber då publiken att sansa sig och att inte gå över gränsen för sedligt beteende. Publiken sansar sig.

*

Vi lämnar evenemanget och gör ett försök att köpa minneskort till kameran och för att laga kamerastativet som oturligt nog gick sönder mitt i filmandet. Då får vi uppleva vardagens Herat. En sak som skiljer sig från Kabul är kvinnornas klädsel, få har en sjal på huvudet. Istället har man här en tunn blommig chador som sträcker sig hela vägen ner.

Det finns mycket barn som tigger och något som fastnar i oss, är att här på marknaden ser det ut som att alla vet vad det innebär att gå hungrig och att de känner ett visst ansvar för barnen.

Vi får tillslut tag på ett minneskort, men stativet är för dyrt. Turligt nog kan vi lämna in det trasiga på lagning, sen bär det av till radio Sahar.

På kontoret springer det runt unga tjejer som jobbar för fullt. Vi sätter oss ner och äter medan vi passar på att göra intervjuer.

Vi intervjuar Somaya först, hon är sprallig och glad, men när hon svarar på vad som kan bli frustrerande ändras hennes humör. Hon blir väldigt dyster när hon svarar att situationen ibland känns olidlig. Även fast vi bara har varit här i en och en halv dag förstår vi precis vad hon menar. Det

är tydligt och våra tankar går mot den biståndsarbetare vi mötte första dagen, han som ville sitta fram i bilen.

Han som inte räknar med hennes existens, han som tror att det är deras kultur, som tror att kvinnor är skapta för att sitta i baksätet och män i framsätet i just detta land. Hur ska då förändringen nås fram om de inte får existera ens i biståndsarbetarens ögon? Han som inte ens tillhör den historien.

Den svenske biståndsarbetaren blir en symbol för ett sätt vi har sett från fler utlänningar här och som vi känner igen från Sverige.

*

Vi åker vidare till presskonferensen inför filmfestivalen. Vi är många och delar upp oss i två bilar. Somaya kör den ena och när de kommer fram en stund efter oss är hon helt uppriven, de har varit med om en trafikolycka.

Nu blir allt det där tydligt om hur förändring kommer att ske. Det är de som stöttar när motstånd blir för svårt, när någon prejas av sin väg och kollapsar. Der är många som sluter sig om henne, tröstar, skämtar och varje dag kämpar de tillsammans för förändring för sitt andningsutrymme.

De som på sena nätter på en bakgård sätter på musik och dansar in natten, det är de som kommer att stå för förändringen. Det är de och bara de som står för utvecklingen för en nyvunnen frihet, socialt och kulturellt.

Filmfestivalens säte är ett strategiskt val och platsen är väldigt vacker. Innan det ska hållas presskonferens blir vi guidade av fästningens självutnämnda kung, Javad. Han är vakmästare och guide och berättar att enligt en av myterna bakom platsen så fanns det för ca 2500 år sedan en

prinsessa i Herat som hette Shamira. När kungen skulle bygga sin fästning överlät han bygget till Shamira och det var hon som ritade fästningen där hon och kungafamiljen skulle bo. Fästningen heter Qalalkhtyaruddin och har överlevt alla krig och erövringar.

Javad berättar att högst uppe i tornen kan man se ut över hela Herat, här har Shamira sett till att det finns små håll där hon kunde sitta och blicka ut över staden. För några år sedan var fästningen helt i ruiner, men idag berättar Javad att den ser ut som då Shamira vakade över staden. Sedan dess har staden växt otroligt mycket. Där hennes stad slutade finns nu en mur som sluter om stadskärnan.

*

Efter presskonferensen åker vi till organisationen där Khaleda arbetar. Där håller Leila i en liten workshop om mödomshinnan, arbetet med våld i nära relationer och barnuppfostran. Materialet presenteras och lämnas över till organisationen för att de ska kunna anpassa materialet till sitt land och sin situation. De säger att de saknat bra material i barnuppfostran och känner att de har fått ett bra underlag till sin egen workshop. De säger att våldet föder våld, föräldrarna har uppfostrats med barnaga och de passerar ner det till sina barn.

De har ännu inte haft några workshops om mödomshinnan eller sexualitet, men ser framemot att arbeta med materialet. Det som tilltalar dem mest är den forskning som står bakom materialet och att den kan peka på vetenskap. Många faller idag offer för myten om mödomshinnan och det behövs mer folkbildning i ämnet, fast det är ett riskabelt ämne att närma sig, det behöver tas

tag i högre upp, eller att man vet att man har med sig krafter som kan skydda en när man tar upp frågan.

*

Utmattade av dagen skjutsar Khaleda oss. Det är fortfarande ljust ute och vi tar en liten promenad runt i området, men det är svårt för det finns så många gatuförsäljare och krigsskadade som trängs runt oss så vi tar oss hem istället. Vi har inte fått röra oss runt i staden alls och har nog blivit lite avvanda från tanken, det är så mycket säkerhetsvarningar.

Idag frågade vi en av kvinnorna om säkerhetsvarningarna verkligen var så allvarliga. Man brukar ju ofta få dem som kvinna; gå inte runt i natten. Ha inte kort kjol osv. Visst uppstår det våld men procentuellt sett så har män en större risk att utsättas för våld.

Kvinnan tittade på oss oroligt och berättade att hon varje dag undrar om hon eller hennes kära kommer att överleva dagen. Den oron verkar finnas hos alla kvinnor vi mött. Vissa trotsar den och döden, andra inte. Dessa kvinnor har en vardag bortom oron, en vardag fylld med kamp för en bättre tillvaro.

Hemma hinner vi knappt vila innan telefonen ringer, en av våra nya Herat-vänner har en bit till av staden att visa oss. Hon heter Elahe, hon och hennes man tar oss till en plats där man äter fisk gjord på ett gammalt lokalt recept och grillad lamm. Det är lite som på medeltidsvis och jättegott.

Elahe berättar om ett av sina första minnen av Azize, hon som är ordförande i civil society. Azize var deras lärare och den första som ifrågasatte faktumet att när man får manliga gäster i Afghanistan så gömmer man alla skor tillhörande kvinnorna i huset, som att ens ett spår skulle kunna skada deras rykte. Det ifrågasättandet var ett uppvaknande av många fler ifrågasättanden och när det väl satte igång så fanns det så mycket som kändes fel. Efter det har Elahe fokuserat det mesta hon gör på kvinnor och kvinnors rättigheter i sin konst och i sitt skapande.

Innan vi avslutar kvällen berättar Elahe att Herats folk är oroliga eftersom det nästa dag ska komma politiker inför valkampanjen och politiker lockar alltid till sig något terrordåd av något slag. Hon ber oss vara försiktiga.

7. Hejdå Herat

Idag var en orolig dag för Heratborna, som farhågorna befarat inträffade det ett självmordsdåd inte långt från vårt hotell. När vi kom till festivalområdet i morse undrade alla om någons närstående hade omkommit.

Luften är fylld av oro och gaslukt eller brända däck, något frätande som bränner i näsborrarna. Helikoptrar svävar över oss och på festivalen är man orolig för att utsättas för dåd. Festivalen är ett perfekt mål, med både film och kvinnors på plats och med kultur på sin dagordning. Idag ska ingen röra sig ute om inte nöden kallar, festivalens dörrar är hårt bevakade.

Festivalen har trots attentaten och hoten om nya attentat många besökare och visar flera fina dokumentärer från hela världen.

En av filmerna fastnar extra mycket. En äldre persisk kvinna, bortgift 9 år gammal, upptäcker en dag att hon har en talang. När hon är 50 år ber hennes barnbarn henne att måla ett vykort och där vaknar något i henne. Hon börjar måla och det hela leder henne fram till en utställning i Paris och en egen inkomst. När hon återvänder ser man hur maktbalansen i relationen jämnas ut. Nu kan hon köpa egna kriterior och styra mer över sitt liv. Det är en helt underbar dokumentär och ett fint exempel på det de pratade om på Franska institutionen på vår första dag, om vikten av en egen ekonomi för jämställdhet.

Vi får även tillfälle att intervjua Siddiq Barmak, regissören till filmen Osama. Osama är en film om en flicka som klär ut sig till pojke för att klara av den hårda vardagen i Afghanistan. Filmen har fått stor internationell uppmärksamhet och vunnit en Golden Globe och regissören är festivalens medelpunkt. Siddiq har även varit ett stort stöd för Roya, det är han som hjälpte henne till en början. Han säger att det är de äldres plikt att ta de yngre i händerna och hjälpa dem upp.

Siddiq har sitt kontor i en bil i Kabul och därifrån skriver han sina manus och utvecklar sina filmer.

”Jag älskar alla mina filmer. Det är ju min fantasi och tycke som har skapat dem.”, säger han med ett stort leende.

Hans ord om sitt skapande är otroligt inspirerande och under lunchen fortsätter samtalet, alla inbjudna gäster samlas i ett av den stora borgens rum för att äta en gemensam lunch. Flera har rest från närliggande länder och

är trötta, men som säkerhetssituationen ser ut är det bäst för alla att sitta här samlade.

Jag passar på att fortsätta intervjun och det blir till ett öppet samtal om kulturens utveckling i mellanöstern. I många år filmen fått stå på paus i Afghanistan och deltagarna diskuterar hur de tror att det kommer påverka framtidens film. Det finns mycket hopp och ett stort antal filmskapare aktiva i landet. För de kvinnliga skådespelarna ser situationen ännu inte så ljus ut.

En kvinna som arbetat som skådespelare, men som idag övergått till att regissera, berättar att skådespeleri det sysslar du med när du är helt utfattig och desperat. Ditt rykte blir helt förstört och livet väldigt hårt.

”Jag valde det för att jag tycker om skådespeleri men många gör det inte av ett val.”, säger hon.

Alla intervjuer vi har gjort har varit inspirerande på sitt sätt och folk har varit otroligt generösa med att dela med sig av sina tankar och liv till oss. Det känns som att få ta del av en stor historisk förändring, som att se saker gå framåt. De har tagit in oss i sina hem och i sina liv på ett så självklart och naturligt sätt. Men just den här intervjun är en sådan som kommer att fastna.

Redan efter lunchen kommer ett nytt påståande att röra om allt. Vi intervjuar en ung skådespelerska. Hon är 15 år och har ett eget entourage. Hon har blivit hotad hon också och visst har folk haft sina åsikter, men hon älskar att spela teater. Hennes mamma drömde om teater och hennes pappa om att skapa film. Nu har hon den möjligheten som de inte hade. Hennes dröm är att bli en stor stjärna.

Det sägs att pashtuner (den största folkgruppen i Afghanistan) enligt tradition måste bjuda in en främling i nöd och dela sin mat med denne och oavsett vad, så får den aldrig skada sin gäst. På något vis kan vi se att den

traditionen tas tillvara på i landet. Att bjuda in en främling långt hemifrån är en vacker gest. Att inte skada främlingar, den traditionen har nog vattnats ur av alla främlingar som invaderat. Vi bjuds både in till att dela mat, dricka te, men även att ta del av livshistorier och människoöden. Som tack för att ni dokumenterar min verklighet, för att den får en plats.

*

Efter festivalen går vi på återbesök hos en kvinna som Leila intervjuade för 10 år sedan. Det blir en intressant uppföljning. Hon arbetade då för tio år sedan med kvinnors rättigheter, men det blev för tungt och idag har hon helt bytt spår. Hon berättar om den hårda vägen och det nya valet, hon känner sig lycklig idag och vill gärna jobba med export av kläder. Hon följer sedan med oss till ett möte på ett affärscenter, där är säkerheten mycket strängare än någon annanstans. De har militär som visiterar vid entrén och dessa tar sitt jobb på fullaste allvar. På flera ställen vi har besökt i Afghanistan har visiteraren indikerat att om du vill slippa så ge mig en slant, det sitter ofta äldre kvinnor i båsen som får dåligt betalt.

En annan sak som sticker ut är att det inte finns någon media här vilket inte hänt någonstans där vi varit. Vi får inte heller ta in våra kameror. Det känns kluvet, jag vågar inte alls lämna min kamera i någons händer. Det finns så mycket känsligt material som ingen i landet ännu bör se, så efter en massa om och men får jag ta med dem, men lovar att inte filma. Innan vi går in passerar vi Maria Bashir som vi känner igen från Alkas dokumentär om henne och vi passar på att snabbt göra en intervju. Maria Bashir är åklagare och kvinnokämpe, hon beskrivs som en av landets

mest framstående kvinnor och hon har offrat sin trygghet för det.

Efter intervjun fortsätter vi processen med att ta oss in. Vi passerar kontroll nummer två där biljetter kollas, därefter kontroll nummer tre där kontroll ett upprepades. Väl inne sitter det två kvinnor på scen. En i afghansk traditionell klädsel, hon är moderator. Kvinnor går upp en efter en och läser poesi som handlar om deras lidande, smärta och drömmar.

Det är lite ofokuserat och snart ser vi vad kvinnorna samlats för och varför inget fick dokumenteras. De börjar sjungas och dansa. En kvinna på scen uppmanar alla kvinnor att öppna upp bröstkorgen, släppa ut all smärta och sjunga. Strunta i ålder och sjunga ihop för att bli fria för en stund.

*

Efter att vi ätit en bit mat avslutar vi vistelsen i Herat med att besöka systrarna Sadat. Fem systrar i ett lite undanskymt hus. Vi har mött dem under vår vistelse men det tog ett tag innan vi förstod att de var systrar. En är dramaturg, en fotograf, en filmmakare och en är poet och konstnär.

Deras mamma tar emot oss och vi får intervjua henne. Hon berättar om sitt liv och sina erfarenheter, om drömmar som inte fick bli till och om en vilja till något annat för sina döttrar.

Mojgan, den yngsta systemen Sadat, träffar vi ikväll för första gången, hon berättar om svårigheterna under talibantiden. Hon var nio år då och familjen hade det tufft ekonomiskt så hon klädde ut sig till pojke och gick ut och jobbade. Hon blev en bachaposh som det kallas. Hon berättar att det kändes så skönt att bli behandlad som pojke och att räknas som en familjeförsörjare. Hon ler brett när hon berättar och visar oss bilder, men blicken svartnar när vi frågar om hur det blev sedan.

”Sedan fick jag återgå till att vara tjej och det var tufft eftersom alla i kvarteret trodde att jag var pojke. De retade mig och det var svårt att gå ut som flicka.”

Mojgan gråter när hon berättar om svårigheterna, om att skapa sig en ny identitet och att få anpassa sig till att vara någon hon inte trivs med. Vi får avbryta intervjun flera gånger, men hon är fast besluten om att få berätta om att hennes historia ska berättas.

Efteråt får vi se på hennes tavlor, hon läser stycken ur
sina dikter och säger att hon har hittat olika sätt att berätta
på och det har varit viktigt för henne. Ibland när hennes
pappa ropar på henne så använder han hennes pojksnamn.
Det gör henne glad, då känner hon sig som sig själv.
Mellansystemen och mosterna kör hem oss. En svag bris och
en bil full med kvinnor som sjungandes åker fram genom
Herats gator. Mitt i natten. Allt som inte får vara är.

Innan vi lägger oss tackar vi tyst Herat och de
underbara människorna som delat sin vardag med oss.

8. 8:e mars

Tidigt, tidigt stiger vi upp denna 8:e mars och åker till flygplatsen i Herat.

I grannstaden har det snöat och det är isande kallt ute. Det pratas om inställda flyg, men vi tröstas med att man säger att vädret växlar lika snabbt som människornas temperament i Herat och idag är vädervindarna på vår sida.

*

Väl tillbaka i Kabul besöker vi det afghanska solidaritetspartiets 8:e marsfirande. Salen är utsmyckad med politiska plakater, kvinnor som höjer rösten, affischer som kritiserar regimen i Iran, Pakistan och den amerikanska närvaron i landet. Talarna är starka och tydliga i sin kritik. Amerikanerna kan inte ge kvinnorna frihet och rättigheter, det kommer kvinnorna själva att kräva.

En av talarna är Saman Bassi som är ordförande i afghanska solidaritetspartiets kvinnokommitté. Hon har på sig traditionella afghanska kläder, men hennes tal är allt annat än traditionellt. Hon kämpar för ett fritt sekulärt Afghanistan och det har hon gjort sedan hon återvände från Pakistan dit hennes familj flydde under talibantiden. Saman har varit i Sverige genom Vänsterpartiet och har gjort intervjuer i flera svenska tidningar, Leila träffade henne i Sverige under hennes senaste besök där.

Saman har en stark utstrålning och är tydlig när hon pratar om sina önskningar inför framtiden och hur de går att uppnå, vi kommer att träffa henne mer lite längre fram

för att hålla workshops och samtala mera om kvinnor och barns situation.

En annan av talarna är Khara, en afghanska som bott i exil i Tyskland i många år. Hon är en äldre gråhårig kvinna som visar sig vara en gammal vän till Leila. Under 90-talet var de på en manifestations turné genom Tyskland där de ville belysa och uppmärksamma kvinnors situation i mellanöster, bland annat hade de en gatuteater där de iscensatte en stening. Nu många år senare träffas de på andra sidan jorden. Det blir ett kärt återseende.

Leila håller ett uppskattat tal och hon får jublande applåder när hon talar om vikten av mäns engagemang i kvinnorörelsen och att vi behöver organisera oss tillsammans.

*

Afghaner är ett poeternas folk. Vart vi än kommer så reciteras det poesi, här säger man att konsten är viktig i kampen för att människor ska förstå och för att de ska orka kämpa vidare. Vi ser prov på den politiska konstens inverkan när en teatergrupp intar scenen. Kvinnorna spelar en mimföreställning i slowmotion. Militärgrupp efter militärgrupp kommer och mejar ner kvinnorna och efter dem kommer talibaner och tvingar på kvinnorna blå burkor samtidigt som de sliter sönder kamerafilmer på scenen. När amerikanerna kommer upp på scenen får kvinnorna lite frihet för ett kort ögonblick. De amerikanska soldaterna demonstrerar sin makt genom att klippa av männen skägget.

Scenen blir full av kaos, här samsas talibaner och militärer och till slut tar kvinnorna upp en käpp och motar tillbaka alla män. Från publiken ansluter sig barn och

flickor som hjälper kvinnorna att knuffa av männen från scen. Kvar står till slut kvinnorna med knutna nävar. Föreställningen får jubel och applåder och det märks att uppträdandet väckt mycket känslor hos de som tittar.

Hela programmet avslutas med att Afghanistans första rockband går upp på scenen. Det är Myrorna där en av medlemmarna är Masoud – journalisten vi träffade i början. De gör politisk musik, de börjar med att be om ursäkt för att musiken kan verka hård och annorlunda. De menar inte att den är bättre, bara annorlunda. Kampen är också hård och deras musik svarar till samhället.

Myrorna är inte främst musiker utan aktivister. De spelar några pop-rock-jazziga låtar och publiken verkar inte misstycka, de klappar i takt och vissa gungar med till den svängiga musiken. Men ingen får dansa.

Efter konserten får vi möjlighet att slå ihop två uppgifter.
Äta och uppleva.

Khara tar oss till en restaurang som lockar till sig författare, poeter och intellektuella. Här jobbar före detta missbrukare som fått i ordning sina liv, de både serverar och lagar maten. Vi får sitta och prata med grundaren, även hon heter Leila.

Hon berättar att hennes bror varit missbrukare och att det var så hennes engagemang började. Hon lever för sitt arbete och berättar om projektets historia. I Afghanistan är missbruk ett utbrett problem som det är svårt att få stöd för, missbrukare kämpar ofta i motvind, men restaurangen hjälper till, vinsten går till deras behandlingshem. Här möter vi herr Samandar, en reslig man med vänligt ansikte som önskar oss välkomna till Kabul. Han har bott i Tyskland i många år men återvände till Kabul för elva år sedan efter att talibanerna föll. Han älskar historia och att dela med sig av sitt Kabul.

Herr Samandar ska köra hem oss och kan inte låta bli att stanna och berätta om staden som kallas för "de två skålarna" och om de fattiga som bor längst med floden. Ironiskt nog så bor dessa alldeles under Röda Korsets byggnad.

På måndag ska Herr Samandar visa oss allt vad Kabul har att berätta.

9. Halvlek i Kabul

Idag skakades Afghanistan av flera attentat. Utanför försvarsdepartementet sprängde sig två personer i luften och dödade nio civila. I en annan del av Afghanistan skedde ytterligare attentat där flera civila drogs med i döden, åtta av dem var barn.

Det man ville åstadkomma med attentaten var att kritisera USA:s försvarsminister Hagel som var på besök men han var långt borta när attentatet skedde.

*

Det är märkligt, när vi promenerar runt i Kabul känner vi inte av attentaten alls. Innan vi skulle gå hemifrån sa vakterna att vi måste hålla oss nära huset. En av terroristerna som kom undan hade ett automatvapen och det är han som oroar staden nu.

Under promenaden känns det som att morgonens nyheter försvinner långt bak i medvetandet. Vi kämpar mot dammet som blåser runt och tränger sig in. Kvinnor söker skydd bakom sina sjalar, och flera män har munskydd. Det finns något svidande, något som känns giftigt i luften, det dammar så mycket att håret stelnar och näsan svider. Men vi börjar vänja oss och Kabul känns trots allt vänligare nu när vi har varit här ett par dagar.

Det är som att kriget pågår i en parallellvärld. Gatorna är fyllda med folk, män, kvinnor och försäljare. Bilarna åker huller om buller och tutar. Blickarna och kommentarerna vi får är blandade. Vissa blickar är arga:

”Täck ditt huvud.”

”Usch, hur de ser ut!”

Andra blickar säger:

"Välkommen, vad kan jag göra för dig?"

"Vill ni ha te?"

"Min gata är er gata."

"Hello madam, how are you?"

Kanske börjar vi vänja oss vid varandra ändå.

*

Det är verkligen parallellernas stad Kabul. Bakom tjocka järndörrar kan den som har råd köpa sig en stund av lugn och frisk luft. Först en avspärrad gata, militärer med gevär, sen öppnar sig en plåtdörr och vi går genom säkerhetskontroller och korridorer. Efter sista dörren öppnar sig en oas. Oaserna finns med på listan av utsatta mål, men säkerheten är hög. Här finns vackra innegårdar och trevliga restauranger. Det är rent och fridfullt, sjalarna knyts upp och folk sitter och njuter av solen med en kaffe latte eller färskpressad granatäpple-juice. En stunds frid för den som kan betala.

Från utsidans damm kan man aldrig ana att de här platserna kan existera eller samexistera med verkligheten. Fattigdomen blir ännu mer påtaglig när vi går därifrån och attentatet som skedde på förmiddagen känns än mer bisarrt. Under en halvtimme befann vi oss i en mellanvärld.

*

Vi har idag bestämt träff med Masoud. Vi ska intervjua honom på hans kontor. Han jobbar på, Kabul Pressistan, en sambandscentral för nyheter. Vi pratar med journalisterna som slänger blickar på nyheterna och uppdaterar Facebook

och twitter med säkerhetsinformation. De är vana vid attentaten. Masoud säger att det alltid är krig.

”Just nu är vi i halvlek, kriget pågick innan pausen och kommer fortsätta efter, så har det alltid varit och så kommer det alltid att vara. Vi har inte fred i Afghanistan bara pauser av demokrati. Den här pausen börjar lida mot sitt slut och jag tror att vi alla börjar förbereda oss.”

Det är en intressant intervju där han pratar om sitt skapande och sitt behov av att få uttrycka sig. Konst är en kanal för att uttrycka sig och de flesta av oss som vill ha förändring använder oss av flera kanaler.

”Jag är inte en sångare”, förklarar han. ”Jag är en aktivist och musiken bara ett medel.”

*

Det blir en mediadag idag. Efter intervjun med Masoud så får vi till ett möte med en berömd tv-profil, Diana Haneefi. Hon gör en show där kvinnor berättar om misshandel i hemmet. I programmet uppträder kvinnorna i slöja och en mask för ansiktet och på så vis har hon kunnat lyfta upp problematiken på synlig nivå i samhället. Problemet heter Niqab. Hon berättar om hur hennes arbete tas emot i samhället och att det är blandade reaktioner, men hon kan se att programmet lett till positiva förändringar.

Efter intervjun tar Masoud med oss till sitt favoritställe, AFC – Afghan Fried Chicken. Även här står armerade soldater och vaktar ingången. Det är ett stort ställe, nedervåningen är för män och övervåningen för familjer och kvinnor.

I motsats till sitt tydliga namn så finns det mesta på menyn och Masoud presenterar sin favorit ”gul dal” med nan (bröd). Han har rätt, det är riktigt gott.

Vi går hemåt och funderar på alla aktivister vi mött. Många kommer från rika familjer och bor i fina hus, de pratar bra engelska och har kunnat få bra jobb. Är kvinnokampen bara något som den övre medelklassen har råd med?

Eller handlar det om vart vi har hamnat? Den frågan är väl en del av hela rörelsen och större än vår resa.

Vad är en aktivist egentligen? Vem släpps in? Vem räknas?

Vi tänker på de kvinnor som vi har mött, vissa kallar sig inte för aktivister, men de förändrar en hel omgivning med sin styrka och beslutsamhet.

Är aktivism organisering? Då har vi mött fler som kallar sig aktivister men som inte är organiserade. Alla kanske är en del av det stora hela. Vi tänker på Morvarid, igår när vi åkte taxi fick vi se prov på hennes styrka och vardagsaktivism. Hon imponerar med sitt sätt att diskutera och ifrågasätta folk hon möter.

Det kanske inte ses som något stort om man inte ser till hur situationen är för kvinnorna här i landet. Morvarid har en skarp blick som fokuserar på den hon talar med, man som kvinna, och ett sätt att göra sig hörd som imponerar. I mötet med aktivisterna brukar vi bolla upplevelser med varandra och hon är skarpt realistisk. I aktivisternas värld, inte bara här utan världen över, så räknas inte hon och hennes systrar till kampen. Men just det vardagliga motståndet borde tas med i kampen.

*

Vi är hemma tidigare än vanligt och det känns skönt att kunna reflektera utan trötthetens dimma för syn och tankar. Vi hinner ha flera välbehövliga diskussioner. Jag tömmer mina minneskort i datorn och uppdaterar bloggen, Joanna och Leila strukturerar upp hur vi uppnått våra mål och vad vi vill uppnå innan resans slut. Kommer vi hinna till fler städer? Vi kommer fram till att det är bäst att skjuta det till nästa resa.

Våra tankar går nu på kvällen till orättvisan och alla som faller offer för den här i världen. Våra tankar går till alla som på sitt sätt kämpar emot förtryck och något bättre, och något värdigare.

De tankarna känns styrkande i natten.

10. Svart te

En grupp studenter sitter på marken och studerar. En student sitter längre bort på toppen av en kulle. Någon frågar:

”Varför sitter du där?”

Studenten svarar:

”Jag vill ha högre utbildning.”

En man har kammat upp sitt hår. En frågar:

”Varför har du gjort så?”

Mannen svarar:

”Imorse såg jag att jag hade fått ett vitt hårstrå och jag reste de andra av respekt.”

Det här är några fantastiska skämt ur tidningen ”Frihetens röst”. I tidningen står varje artikel på tre språk, dari, pashto och engelska. Längst bak finns det skrifträning för analfabeter.

I tidningen rapporteras det med huvudfokus på Mellanöstern. Först kommer inrikesnyheter, sen kommer mellanöstern nyheter. Idag är det om Irans reaktion på filmen Argo, därefter kommer nyheter om USA som följs av nyheter från Europa. Den här tidningen startar vår dag och efter att ha läst nyheterna så lämnar skämten en munter eftersmak.

*

Dagen började med att Leila håller workshop för Afghanska solidaritetspartiet, Samans parti. Det är en oväntad grupp som gör Leila lite nervös. Hur ska hon prata om mödomshinnan? När vi lade upp dagen tänkte vi att

gruppen skulle bestå av fler kvinnor, men här är hela partitoppen representerade och majoriteten är män. Men det går bra och de är engagerade, kanske var det våra fördomar som satte oron i oss i början. Männen är mycket intresserade av hur de ska kunna implementera detta i sitt arbete och hur de ska sprida det. Efter att delen om det psykiska våldet i mäns våld mot kvinnor är avklarad säger en ung man:

”Vi är väldigt medvetna om våld, men psykiskt våld har jag aldrig tänkt på. Nu tänker jag på hur jag behandlar min syster och min mamma, och jag känner att jag har en del att reflektera över.”

Mannen minns ett tillfälle han känner ånger inför. Partiet arrangerade 8:e mars och mannen beskriver hur de behandlade en kvinnas förslag och hur diskussionerna mot henne gick. Han säger att han känner ånger inför hur det gick till.

”Kommer ni ha användning av materialet?”, frågar Leila,

”Ja”, svarar en av männen.

”Vi vill fördjupa oss själva i materialet, gå igenom det och när vi har landat i materialet vill vi kunna sprida det vidare.”

De vill boka in en till heldag med workshop där de kan bjuda in flera.

*

Sedan åker vi till Taj Beygol, restaurangen där de före detta missbrukarna jobbar. Vi tittar på en utställning av Mödrar för fred, de har skapat vackra handarbeten som de säljer. Två kvinnor har organiserat kvinnor ute i byarna att skapa hantverk och sedan har de hittat en egen marknad till dem

utan mellanhänder som snor vinsten. Vi köper en vacker skål till Kvinnors Nätverk för att stödja dem.

Nästa evenemang är en teatergrupp som består av unga tjejer som ska spela en föreställning under temat flickebarn tillförsäljning. Det är samma organisation som står bakom den som arrangerade den första konferensen vi var på, teatern är en del av deras arbete för att stärka kvinnors position i landet. Vi får skjuts dit av några journalister på kanal 1. Vid det här laget känner vi och mediafolket till varandra väl. De journalister och kameramän som går på event som vi intresserar oss för är samma varje gång, vi har ofta samma schema. Det känns som att få vara en del av en vardag.

Dagens evenemang, föreställningen, hålls på kulturministeriet. Det känns lite annorlunda från de andra evenemangen. På väggarna hänger det bilder på kungar och intellektuella, gissar vi.

I lokalen finns det många barn och en del kvinnor. När vi tittar runt ser vi att vissa barn verkar fattigare än sina mödrar, vi frågar en kvinna och det visar sig att hon brukar ta barn till olika ställen. Kvinnor och barn skjutsas dit från slummen och vissa tar med grannarnas barn. De erbjuds mat och pengar, ibland samlas de ihop för att gå och rösta på olika saker.

Vi har fler frågor men nu börjar föreställningen. Tjejerna är väldigt duktiga och spelar starka mansroller med stark mimik, pjäsen handlar om hur flickebarn behandlas av familjen. Den vill väcka debatt om faktumet att flickor säljs, utnyttjas och ses på som en sorg. Hur en kvinna kan anklagas av mannen och hans släkt om hon föder en dotter. Pjäsen slutar med att säga: "Det är inte givet att en son blir bättre, satsa på era döttrar också."

Efter föreställningen kommer en ung tjej och frågar om Joanna vill vara med på hennes evenemang också. Joanna har även blivit tillfrågad att investera i en liten grupp unga mäns företag. Som "madam i Kabul" får hon många förfrågningar om projekt. Invånarna tror automatiskt att hon som vit kvinna kommer med biståndspengar.

Vi tackar för föreställningen och försöker intervjua kvinnan som ansvarar för att samla folket i slummen. Hon bjuder hem oss och vi ska försöka hinna med ett besök innan vi åker hem.

*

Vi åker till en oas för att möta upp en kvinna som Leila mötte under resan 2003. Hon är europé och har bott i Kabul sedan -91. Mötet med denna färgstarka själ är hjärtligt, hon ger oss tips och kopplar oss till olika människor. Medan vi pratar får vi besked om att gatan utanför har stängts av, vi är nära inrikesdepartementet och något är på gång, kanske ett attentat. Efter en stund får vi veta att det är en VIP transport. Ingen får gå på gatan.

Vi gör oss bekväma, det här verkar ta tid. Vi beställer lite linssoppa och ett speciellt "svart te". Vår vän vet hur det funkar här och hon känner till vart man kan köpa det speciella svarta "teet" gjort på svarta druvor. Vi dricker vinet och allt känns lite hemligt.

11. Herr Samandars Kabul

Som lovat hämtar herr Samandar upp oss klockan tio. Tillsammans med Khara och Morvarid trängs vi bak i bilen medan herr Samandar visar oss Kabul från alla håll. Staden ligger i en dalgång med berg på alla sidor. Vissa är snöklädda, andra svarta och karga. Vi åker upp i bergen och det är otroligt vackert men intrycket förstörs lite av en stark doft av avlopp och sopor. Här uppe har de ett gammalt avloppssystem vilket i praktiken betyder ett rör rätt ut från toaletten mot gatan. När det regnar svämmar det över och när det är torrt blir det en del av dammet i luften.

Sophämtningen är också ett problem. Det ligger stora högar av sopor på gatan. Egentligen ska de hämtas en gång i veckan, men häruppe finns det inte många med röster som räknas så där ligger högarna kvar och stinker.

Det hade kunnat vara stadens vackraste plats. Här kan invånarna titta rakt ut på staden från sina tak där de sitter och dricker te i skymningen eller tvättar dagens kläder. På taken ligger det mattor i alla färger och torkar inför Nouroz (nyår). Alla hem städas inför högtidsdagen och det nya året. Man tror att om ett hem är smutsigt på Nouroz så kommer det att vara så hela året.

Sedan visar Samandar oss historiska arv som ligger i ruiner efter kriget -92. Det gigantiska slottet Darulaman. Ett gästhus där historiska personer varit på besök där Afghanistans historia skrivits och signerats.

Samandar ger vakterna en slant och vi kan därför gå in i annars förbjudna rum. Han pratar passionerat och med stor sorg om de historiska arven som ligger i ruiner.

Herr Samandar är en levnadskonstnär. Han är generös mot sin omgivning och hans kärlek öppnar många dörrar. Han ser som sin plikt att få sitt land att le och det bästa vi kan ta med hem är nog att lära sig av hans konst. Han möter orättvisa med rättvisa och talar med alla som om de vore hans käraste vän.

Han tackar soldaterna för sitt mod och berättar om deras arv. Om en dröm om ett Afghanistan för alla, där alla är fria, där ingen går hungrig. Människorna vi möter kan alla relatera till detta. Fattigdomen står bakom hörnet och påminner ständigt om sitt övertag.

*

Vid bergstoppen stannar vi och tar bilder och filmar. Det visars sig att de små pojkarna runt oss är väldigt beskyddande av sina mödrar, de vill inte att mödrarna ska fotograferas.

Det är en absurd bild. En pojke står med en leksakspistol i ena handen, ett beskyddande öga. En vaktposition.

"Ni får inte fotografera min mamma", säger han.

Pappan är antagligen inte hemma och nu har pojken ansvar för familjen. En annan pojke kastar en sten från håll för att visa allvaret, en man skäller ut honom.

Vi fortsätter. Längst uppe på berget går vi rakt in i en filminspelning. Det är en dramatisering av en låt i kvinnokampens ära. Vi går in på inspelningsområdet och det visar sig att skådespelerskan är en vän till Khara. Hon heter Zara. Vi pratar ett tag och stämmer träff till kvällen.

*

När vi möts hemma hos Samandar är vi lite stressade för att det har blivit mörkt och Morvarid måste hem. Hon är orolig för att grannarna kommer att prata illa om henne och familjen, hon säger att om ryktesspridning sätts igång så kan hyresvärden kasta ut dem från sitt hem. Men vi hinner ändå äta middag och intervjua Zara. Vi sitter runt maten på kuddar och äter god vegetarisk mat. Zara har varit programledare på tv och producent, hon brinner för jämlikhet och jämställdhet och det har påverkat hennes arbete mycket.

Efter att ha blivit ett känt ansikte i Afghanistan har Zara kunnat börja ställa flera krav och fått möjligheten att styra mycket i de program som hon arbetat med. Men hon känner ändå att hon mer var som ett objekt och tröttnade på det. Hon är även dramatiker och skriver numera egna manus och arbetar på egna projekt. Som de flesta kulturarbetare vi möter har hon också en annan universitetsutbildning. Hon är sociolog i grunden och nu arbetar hon på universitetet där hon ansvarar för fakulteten i media.

Zara är 29 år och har hunnit med mycket, kanske är det inte konstigt att hon säger att hon är gammal. Många vi möter är i samma ålder men känner sig äldre och pratar om sig som gamla, kanske är det för att medellivslängden är kortare än i Sverige.

Eller så börjar livet tidigare.

Idag såg vi små barn bära hinkar tyngre än de själva upp på berget. En flicka i 6-årsåldern gick och grät. Vi frågade:

”Varför är du ledsen?”

”För att min kusin bara springer bort hela tiden och jag har ansvar för henne.”

Vi tittar bakom henne och där går en liten flicka, inte mer än tre år med en last av kartong på ryggen. Hon har redan börjat bidra till familjens överlevnad.

Nu tillhör Zara som sitter framför oss en annan samhällsklass, men hon blev också vuxen tidigt. Bortgift när hon var 16, 17 år.

Mycket i det vi möter känns igen från Sverige. Tankarna och de teman människorna diskuterar känns igen. En sak som är genomgående är att det vilar ett svart moln över hoppet. Det finns ständigt en fråga om man orkar leva, en undran om vart hoppet kan hittas.

Zara pratar mycket om det och hon säger att det är outhärdligt.

*

Det blir sent. Klockan närmar sig nio och det är kolsvart ute. Två män ska köra hem oss, vid den här tiden är vägarna inte säkra och det finns Check Points varannan meter. Vi körs hem i snabb fart, ingen vill vara ute längre än nödvändigt eller sakta in. Men vi hinner se hur vackert bergen omsluter staden om natten.

12. Det regnar i Kabul

På Facebook går det att läsa om Reva. Check Point vid Medborgarplatsen. Polisen kontrollerar att folk använder bälte, dörrknackning i Malmö, polis vid t-banan. Det gör så att vi inte känner oss så långt borta. Det verkar som att Sverige och Afghanistan har jakten och kontrollen gemensamt.

*

Vi besöker universitetet i Kabul. Vi ska träffa en kvinna som heter Rahele som varit närvarande i Kvinnors Nätverks arbete i Afghanistan sedan 2003. Hon var då student, nu är hon lärare, eller hon var lärare på universitetet men efter en stipendieresa till utlandet förlorade hon sitt jobb.

"Alla säger att jag är tokig.", berättar hon.

”Ingen kan förstå varför jag återvände, men jag ville göra något för mitt land. Jag vill undervisa och höja nivån på studierna här i landet.”

Rahele minns tillbaka på sin studietid och en pedagogik som hon skulle vilja förändra, ett system att se på lärande som hon inte helt håller med om, och nu har hon sin chans. Vi vill filma på universitetet men just idag har en politiker varit där och hållit tal, så säkerheten var hög. Vi skickas till rektorn för att be om lov. Hos rektorn bjuds vi på te och samsas om litet kontorsutrymme med en annan grupp. Några lärare och studenter väntar på sin tur. Rektorn arbetar medan han då och då pratar med oss. En ung tjej är där för att be om undantag. Hon fick inte tillräckliga poäng för att komma in på skolan, men önskar att få börja ändå.

”De förstår inte varför reglerna finns”, berättar rektorn.

”Titta, jag får ta hand om hundra sådana här ärenden per dag!”

Han lovar trots allt att försöka hjälpa tjejen, han säger att han gärna vill uppmuntra kvinnors skolgång.

Vi får vårt tillstånd och tar oss ut på campus. Universitetet är stort med flera grönområden runt sig. Eller något som kommer att bli grönt om några veckor, nu ser det mest dystert ut. På universitetet är studenterna finare klädda än vad vi är vana vid att se. Många killar har på sig tweed- kostym. Några bär traditionell Salwar Kameez. Om man studerar sharia-lagar som Morvarid, så har man en lång svart klänning på sig. Universitet har könsseparerade klassrum. Flickorna kompenserar med att välja skor med höga klackar för att piffa upp klänningen.

*

Efter besöket på universitetet åker vi till en organisation vid namn THRA. Det står för training human rights association. De har utbildningar och workshops för demokratisering och vill medvetandegöra samhället om kvinnors rättigheter utifrån FN- konventionen och kvinnors rättigheter enligt islam. Rahele arbetar med dem och det är hon som skött kontakten.

Regnet börjar ösa just när vi når fram och luften känns renare, äntligen går det att andas ordentligt. Vi går in i lokalen som mest liknar en gigantisk lägenhet. Det är lite rörigt och det händer olika saker i alla rum. I ett rum har de en kurs om våld, i ett annat jobbar de framför datorn.

De har vackra små tavlor och affischer överallt, det påminner om Kvinnors Nätverks kontor. Det blir en överraskning för Leila att träffa ordförande Roshan Sirran. Under sin resa 2003 gjorde Leila en intervju med henne på en konferens och den finns med i dokumentären som de gjorde då. Leila och Roshan diskuterar lite om vad som har hänt sedan sist.

Mitt under intervjun går strömmen. Vi har förlorat två laddare under vår vistelse och tänker inte förlora en till. Vi kastar oss över laddaren, för när strömmen kommer åter, kommer den tillbaka med sådan kraft att laddaren går sönder. Den klarar sig som tur är och intervjun kan fortsätta efter bara några minuter.

*

Vi skulle egentligen besöka flyktinglägret där Morvarid bodde, men det uppstår förhinder och vi får skjuta upp det

till morgondagen. Detta ger oss extra tid att jobba ifatt ikväll och det är välkommet. Vi har en del att göra, det är mycket arbete med visumansökningarna. Vår resa är ju en del av ett utbyte och bara några veckor efter att vi kommer hem ska Aziza och Khaleda från Herat komma och besöka oss i Sverige, men det ser ut att bli extra jobb med ansökningarna. Kanske måste vi skjuta på deras ankomst någon vecka.

Vi preliminärplanerar utbytet in i minsta detalj så alla får ut maximalt av vår korta tid tillsammans. Vi får hela tiden upp nya uppslag kring teman som vi kan samarbeta med och är riktigt uppspelta över hur bra det kommer bli.

13. Malalai

På morgonen besöker vi Svenska Ambassaden. Vi vill veta hur de arbetar för jämställdhet. När de tar emot oss blir de förvånade över att vi inte är där för att söka pengar. Det visar sig att ambassaden har gott om pengar som olika organisationer söker för att arbeta med projekt i landet. Vi får veta att nog finns det pengar att söka men de är glada över att vi vill arbeta med solidaritet, inte bara med att få igång projekt.

Vi berättar mer om vad vi gör och hur vi kan arbeta ihop för kvinnors rättigheter. Det blir ett bra möte och en ny allians.

*

Nu börjar luften påverka hälsan. Kabulsjukan – feber och infektion i luftvägarna. Konsekvenserna av den dåliga luften.

Vi köper medicin och masker och jag hoppas att jag inte smittar ned alla i gruppen. Jag känner redan att allt går lite saktare och det är svårt att fokusera under intervjuerna, men det finns inte tid för vila. Jag känner mig lite lustig med min mask för ansiktet men jag är inte ensam, fler vandrar gatorna i likadana masker.

Vi ska till det lägret där Morvarid bodde 2003 då Kvinnors Nätverk besökte Afghanistan för första gången, nu är hon vår guide.

Lägret hade blivit mindre och platsen för att leka och sparka boll är nu borta. Nybyggda hus står istället på den platsen där de förr lekte. Det är inte hus som kommer

inhysa lägrets befolkning, utan där ska de mer välbärgade människor bo. Lägerfolket kommer att erbjudas hem eller har erbjudits hem, men på platser utan närhet till varken skola eller jobb och på platser som känns otrygga. En kvinna berättar att hon lever ensam med fyra döttrar och att hon aldrig skulle våga bo där hon blivit erbjuden. Hon har hört att en natt när alla sov kom två tjuvar dit, de sprättade upp mamman och pappan i en familj och kidnappade dottern. De hade släpat med henne genom att dra i hennes hår längst med gatan, grannarna hade sett men ingen hade vågat ingripa. Sonen i familjen var liten, så honom hade de lämnat.

Morvarid visar oss runt i sin gamla hemort, hon berättar att vissa är i nöd och andra är där för att tjäna på nöden. Vissa har ett annat hem, men går till lägret på dagarna för att få tillgång till de resurser som delas ut där. Det är inga stora saker, lite ris och olja, men ändå. Det finns de som stannar kvar i lägret för att tjäna på andras nöd.

Flera av dem som bodde där med Morvarid bor kvar. En del tält har fått murade stenväggar och det finns numera fler sy- och slöjdprojekt i lägret. De leriga gångarna, lukten av sopor, bristen på vatten och de usla levnadsvillkoren är desamma nu som då.

Kvinnorna och barnen är glada över att se Morvarid och det ger hopp för barnen att se att saker kan ändras. De samlas runt henne och ställer frågor, de ser stolta ut och hon likaså. De bjuder in oss i sina hem och visar oss runt i lägret. Kvinnorna är hårda och kritiska:

”Se hur regeringen behandlar oss. Vi är afghaner. De måste hjälpa oss. Politikerna ljugar och stoppar pengarna i egen ficka istället för att ta hand om sitt folk. Se hur våra barn lever i smutsen, det gör ont i oss att behöva bevittna våra egna barn leva så här. ”

Morvarid bekräftar och frågar, hon ger tips och råd. Innan vi går ber vi en ledarfigur i lägret att ge folk lite kläder och vaselin som vi tagit med oss. Under sin vistelse i lägret tidigare märkte Leila att många barn hade spruckna läppar och händer, de bad då om vaselin.

Känslan av att inte räcka till fastnar i oss på väg därifrån. Fast vi vet att det handlar om något större, så önskar vi snabba lösningar.

Efter lunch blir vi tvungna att skaka av oss våra vänner.
Nästa möte är hemligt och vi har blivit tillsagda att ingen får veta vart vi ska.

Vi ska möta Malalai Joya, en kvinna som betalat priset för de mer långsiktiga lösningarna. Hon är en aktivist, författare och före detta politiker som blev internationellt känd när hon i parlamentet protesterade mot krigsförbrytare och krigsherrar. Hon blev attackerad men togs snabbt ut av säkerhetspersonal från FN, sedan dess har hon levt under jorden och även överlevt flera mordförsök. Hon har blivit utsedd till "the bravest woman in Afghanistan" av BBC.

Vi har fått noggranna instruktioner. En taxi, en telefon, några olika adresser. En man frågar efter ett ord, ett svar och någon leder oss rätt.

I huset där Malalai bor går vi igenom de mest grundliga säkerhetskontroller hittills. Allt ska kollas, alla föremål i väskorna ska inspekteras.

När vi kommit upp för trappan möter Malalai oss i ett enkelt rum med madrasser på golvet och fin utsikt över solnedgången. Hon har ett litet barn i armarna och är enkelt klädd. Hon ber om ursäkt för att barnet skriker, han har fått vaccination. Leila tar barnet i sin famn och visar hur hon brukade göra med sin dotter då de var på flykt och hon vägrade sluta skrika.

Leila och Malalai pratar ett slag om moderskap och flykt. Om moderskap och aktivism. Jag stänger av kameran ett slag och låter samtalet få vara.

Det känns som att vissa samtal måste få den intimitet de förtjänar.

*

Malalai berättar att hon måste flytta runt och ber återigen om ursäkt för säkerhetskontrollen. Hon berättar att trots den höga säkerheten har hon blivit utsatt för några attentatsförsök som skadat vakterna.

Jag sätter på kameran igen och innan intervjun börjar säger Malalai att hon bara har ett krav – att hennes hjärtefrågor ska få ta sin plats. Att situationen är kritisk i landet och flera länder försöker utnyttja det, därför är det viktigt för henne att varje intervju behandlar dagsläget i landet.

När intervjun börjar hör vi också starka, kritiska och tydliga uttalanden. Malalai kritiserar grannländerna för deras inblandning i landet och USA som gick in i landet för kvinnornas skull men som nu visar att de inte alls bryr sig om kvinnorna. Hon pratar om att Afghanistan är en del av världen. Hon pratar om Victor Jara (chilensk protestsångare) och om att hans mördare har ställts inför rätta.

”När ska våra förbrytare ställas inför rätta?”

Malalais lilla son har fått bära namnet av en pojke,
Arjang, som tolv år gammal skrev ett brev om världen och
orättvisor. Hans mamma hade varit revolutionär och under
deras flykt från landet dödades hela familjen.

Arjang skriker som en krigare under intervjun.

Innan vi går säger Malalai till den lilla:

”Titta noga på Talajeh för ni bär på samma öde, ni är
båda barn av kampen.”

Malalai ler hemlighetsfullt mot mig. Hon har listat ut att
jag är Leilas dotter. Hon hör på mitt namn att det kommer
från samma värld men en annan era.

14. TV-stars of Kabul

Idag har vi fått vila lite vilket har varit skönt. Efter en lugn förmiddag gick vi på en konsert.

Vi hade inte fått mycket information, men visste att det skulle bli en ny sorts upplevelse. Det känns viktigt att få se landet utifrån många perspektiv och en vän till en ny vän bjöd oss att delta på ett evenemang som han var med och arrangerade.

Vid en vägbom står en grupp människor samlade och en del militär. De frågar vart vi ska och vi säger att vi har blivit inbjudna och väntar på vänner.

”Jaha”, säger de och slussar snabbt in oss.

Telefoner och kameror får inte tas med in, vi tänker att det nog är en till kvinnokonsert som inte får dokumenteras. Till vår förvåning så hamnar vi rakt in i ett tv-program. Vi som kämpat för att hålla låg profil av säkerhetsskäl sitter nu med två stora kameror riktade mot oss i nationell TV. Som tur är har vi ett par solglasögon som Rahele kan få låna då hon kommer drabbas hårdast av denna offentliga överraskning.

Samtidigt är vi tagna av scenariot omkring oss. På scen står instrument, kameror flyger över våra huvuden och inredningen för en tillbaka till en bild från 50-60 talet. När som helst kan ”The Temptations” inta scenen och en grupp ungdomar börja dansa rock ’n’ roll. Men det händer inte, utan vi leds istället längst fram till de två främsta kvinnoraderna. Vi frågar våra grannar vem det är som ska uppträda, ingen vet. Men i raderna bakom verkar de unga killarna veta.

Vi misstänker att killarna är där för uppträdandet och kvinnorna för syns skull. Musiken höjs och alla applåderar.

Även fast både stämning och musiken ber om det så dansar ingen och det känns svårt att sitta still när rytmerna fyller salen.

Ut på scen kommer nu bandet. Sångaren ser ut att ha klippts ut ur 90-talet med sin kostym, han ser stilig ut och sjunger vackert. Texterna är gammeldags och handlar om att någon vill förlova sig med sin kusin och att det är dags att kriga mot kättare. Vi misstänker att han är en favorit från gamla dagar. Han drar även ett skämt:

”En man säger till sin fru: om jag kommer hem med hatten långt bak på huvudet, då ska du veta att jag är på gott humör. Om jag kommer med hatten mitt på huvudet, irritera mig inte, för då är jag tjurig. Om jag har hatten framåt mot pannan, håll dig borta, för då kan jag slå dig gul och blå. Okej, säger hans fru, jag går med på dina krav, men jag har ett i stället. Om du kommer hem och jag har armarna i sidorna då vet du vart du ska ha din hatt.”

Publiken skrattar och applåderar högt.

Vi smyger snart ut för vi är bortbjudna hem till Rahele, hon som visade oss universitetet. Hon har nyligen flyttat in i ett hus med sin man Mohammad. Det är ett nybyggt område där flera politiker bor och där det nya parlamentet byggs. Området ligger utanför staden precis vid foten av de vitklädda bergen.

*

Rahele har förberett för vårt besök. Sju sorters torkad frukt och nötter serveras till teet. När det börjar bli dags för mat går Mohammad och byter om till traditionella kläder. Han berättar att broderiet tar tre månader att göra klart, ofta brukar en förälskad ung flicka brodera till sin älskade och ge det som en gåva till honom.

Middagen serveras och består av en traditionell ris-rätt som serveras när det kommer gäster. Palau med strimlade morötter och russin kryddat med spiskummin.

Aldrig har vi ätit så mycket som i kväll. Mohammed öser på med mer mat så fort det blir tomt på tallriken. Han är en liten 29-årig man med ett vänligt ansikte, han utstrålar en ödmjukhet som avväpnar. Han kommer från staden Bamian. Det var där buddhastatyerna fanns, och det var där buddhorna fick en symbol för kriget med talibanerna. Flera filmer har spelats in i deras ruiner. Mohammed säger att en inte har sett Afghanistan om en inte har besökt Bamian, men nu är det kallt där. Under juli månad då Kabul glöder av värme, då är Bamian perfekt. Det har en svalare temperatur än andra delar av landet.

Vi berättar att vi varit på väg dit tidigare för en ceremoni för buddhorna men att vi hört att vägen ska vara farlig. Mohammad bekräftar att en del av vägen är farlig, men säger samtidigt att staden inte är drabbad av särskilt många våldsamheter och att landets första kvinnliga guvernör sitter där. Mohammad berättar om sin stad och bjuder oss dit för att besöka hans familj som bor uppe i bergen. Han berättar att hans mamma ensam sköter tjugokor och får. Hon hämtar ved och vatten vid bergsfoten om dagarna. Hon är byns "stormamma". Det märks på Mohammed att han är van vid att ha starka kvinnor runt sig.

Vi samtalar till sent om Afghanistan, världen, film och kultur. Vilken film är bäst? Varför nominerades "Bukhazi boys" till en Oscar när filmen "Buddhorna Föll" visar så mycket mer av landet?

Nu är det sen Kabul-tid. Klockan är åtta och det är så mörkt det bara kan bli ute.

Rahele och Muhammed erbjuder sig att eskortera vår bil en bit, det är osäkert att köra och de kan åka med och sen sova hos Rahele's föräldrar så att alla kommer hem säkert.

Vi försäkrar att det inte behövs och efter många löften om att höra av oss så fort vi kommit hem så lämnar vi familjen vid bergsfoten.

Om några år kommer nog det här att bli den högst bevakade stadsdelen i staden eller ett område där interna strider lämnar lika många kulhål i deras nya hus som resten av husen i staden.

15. Från slum till lyx

Idag är det fredag. Helgdag. Vi är bjudna hem till en familj på lunch, det är en av de familjerna som Leila träffade 2003. De har stigit upp klockan fem för att förbereda lunchen och har lagat minst fem rätter.

Vi intervjuar mamman om de tio år som har gått, om motgång och framgång. Hon har som ensamstående kvinna fostrat fem barn helt själv, från slum till höghus i den nya staden. Hennes tre döttrar sitter gömda i sitt rum under intervjun, de vill inte bli filmade. Den äldsta syster har nyligen förlovat sig med en man från utlandet och elaka tungor har smutskastat hennes namn och talat illa om henne till fästmannen. Bland annat har de sagt att hon har varit med i tv, så nu vill hon fångas på bild. Att som kvinna vara med i tv är i Afghanistan likvärdigt med att vara en slampa.

Det handlar om att inte bli sedd. En kvinnas dygd framställs delvis av att inte bli sedd av andra än närmsta familjen och en mans dygd av att så få som möjligt ser hans kvinnor. Till exempel kan inte flera familjer som inte är släkt bo i ett och samma hus, det skulle ge en främmande man obegränsad tillgång till att se en annan mans kvinnor.

*

Vi sätter oss ner för att äta mat och slutar filma så alla kan sitta med. Systemen berättar att det finns tveksamheter kring hennes nya fästman. Han har redan börjat begränsa henne.

Det är vanligt att Afghanska män från utlandet kommer hem och trolovas med en ung tjej utan några som helst intentioner på att ta med henne till det nya landet. Tanken

är istället att hon ska ta hand om hans föräldrar, eller så vill han bara ha någon under sin vistelse i landet. När trolovningen har skett så får inte föräldrarna ge henne till någon annan, om de gör det kan fästmannen stämma dem.

Detta skapar oro hos många och nu är systemen orolig för vad trolovningen ska innebära för henne. Lycka eller skam?

*

Klockan blir två och vi ska åka vidare till nästa möte. En person som fanns med i dokumentären från 2003 och som vi nu hittat efter att ha letat sedan vi kom hit. Vi ska nu därför ut till Dasht-e Barchi, vilket räknas som en av stadens farligaste platser. Ett område som mest består av hazarer, en folkgrupp som är väldigt utsatt i landet.

Vi åker igenom Kabul långt, långt ut. De senaste dagarnas regn har torkat ut och dammet bildar återigen en tjock dimma. Vi åker igenom en gigantisk marknad, mellan vägarna finns en gräsplätt och där sitter det massor av män i olika grupperingar och intar olika slags droger. Runt om osar det av misär och det är inte svårt att uppfatta vad de ska bedövas för. Användandet av droger, mest opium i diverse former, har ökat i landet och det finns väldigt mycket missbrukare.

Vi når till utkanterna av staden och möts upp av en kvinna som inte ser ut att ha åldrats en dag sedan filmen för 10 år sedan. Vi går hem till henne. Familjen bor fattigt utan rinnande vatten, men samtidigt är det ett stort steg upp från det tält som de tidigare bodde i. Livet går framåt och det inger hopp. Hon har tre barn och en man som är missbrukare. Hennes döttrar är välutbildade och på fritiden går de olika praktiska utbildningar för att kunna arbeta

under sin skoltid. Vi bjuds på te och pratar ett slag om livet innan det blir dags att gå.

*

Med oss har vi herr Samandar och nu när vi befinner oss i utkanterna av staden passar han på att visa oss de snötäckta bergen. Vi åker långt upp och andas frisk luft. Det är vackert och kallt, som en frizon. Men även denna höjd har drabbats av konflikterna mellan religiösa grupper under 90-talet och mycket är förstört.

På en topp dricker vi te, runt om luktar det marijuana och vi påminns om att opium inte är det enda kända berusningsmedlet i Afghanistan.

Väl nedanför berget ringer Zara, skådespelerskan och tv-hallåan. Hon vill bjuda oss på middag. Vi korsar återigen Kabul. Vi åker genom Share Neuw – den nya staden, våra kvarter som en gång var modernismens säte. Herr Samandar och Khara, som anslutit sig till oss, minns 70-talets Kabul då unga var unga och staden fylldes av liv på fredagskvällarna. Här gick pojkar och flickor hand i hand i parken. Det fanns diskotek vid sidan av moskéerna.

Nu ligger allt dött och öde. Parken som var full av liv ligger där tyst och kuslig.

Vi lämnar Share Neuw med de döda drömmarna och nostalgin och gör entré i en annan värld. Gigantiska bröllopslokaler. Weddinghalls. I ett land så fattigt, både ekonomiskt och på el, lyser stora upplysta figurer upp mörkret och världen känns ännu skevare. Vi befinner oss nu i ett grindsamhälle. En stad i utkanten av staden med en mur runt. Det finns moské och affärer, vita höghus och massor med nybyggen på gång. Här blir det tydligt att tillgång till material finns för att höja standarden, men här

väljer man att bygga moskéer och speciella lyxstäder och gigantiska weddinghalls istället för en bit asfalt i slummen så luften blir renare. Eller ordentliga avlopp och rinnande vatten så att grundbehoven tillfredställs, det skulle ha gynna hela staden.

Att gå in i Zaras lägenhet är som att befinna sig i en helt annan värld, den är stor och fin. Gardinerna är neddragna och det är svårt att komma ihåg var vi befinner oss. Plötsligt känns det som att vara i Sverige, vi äter en snabb tillagad rätt och tittar på TV, hennes favorit program. Det handlar om kultur och konst och just idag är det om en fri teatergrupp i Iran som försvann. Zara berättar även att hon haft drömmar om att bli sångerska. Hon sjunger några låtar av Gogosh, en känd Iransk sångerska.

Med Zara bor även hennes lillasyster som kommit från Iran för bara ett år sen. Hon är kritisk till det afghanska samhället.

Jag frågar varför hon inte stannade kvar i Iran, vad var svårigheterna där?

Systemen tittar frågande på mig.

"Alla vill väl till sitt hemland?", utbrister hon som en självklarhet.

Jag tvekar lite.

"Nej, inte om det är ett så högt pris att betala. Jag skulle inte betala samma pris för att få bo i Iran."

Det är ett spännande samtal. Hon har precis som jag flytt sitt land med sin familj. Nu i vuxen ålder, efter talibanerna, får hon äntligen återvända. Även om hon inte säger något om det så gissar jag att Sverige varit bättre för mig än Iran för henne. Hon nämner att det inte varit lätt, men hon säger att hon inte vill prata om det när jag frågar hur Afghaner behandlas i Iran. Återigen påminns jag om hur omständigheter kan ändra självklarheter. För henne är Iran både frihet och förtryck.

*

Det blir sent och vi åker hemåt vid tolv. Herr Samandar åker vilse och kör en kort stund mot trafikens riktning. Vi skriker till och han skriker tillbaka:

"We are changing the ways. Revolution in Afghanistan yeah!"

16. Feministen

Sovmorgon på svenska Afghanistan-Kommittén.

Det är nu en vecka kvar av vår tid i Kabul. Vi har många möten kvar att planera in, intervjuer som ska filmas och workshops som ska ges.

Efter några mejl och telefonmöten tar vi oss ut till Franska Institutet. De ska visa Nadija Sageb's och Malek Shafi'i's film Mohtarame. Vi har haft kontakt med henne tidigare och det var hon som bjöd oss till filmfestivalen i Herat.

*

Inne på Franska Institutet hänger en utställning som passar till den vackra byggnadens ljusflöde. Målade och broderade kvinnoporträtt samsas på väggarna för att berätta om kvinnornas kamp och lidande i Afghanistan.

Här träffar vi också en kille i tv-teamet som vi liftat med tidigare och presentatören är en regissör vi intervjuat i Herat. Vi märker också att samma kvinnor och män som vi intervjuat själva finns med i filmen. Världen är stor men de små världarna är lika små överallt och vi har fått tillgång till en av dem här.

Filmen är vacker och insiktsfull. Regissörerna följer kvinnor i tre olika städer: Herat, Mazar e sharif och Kabul. Nära porträtt blandas med poesi, musik, bilder på demonstrationer och stadsvyer. Filmen behandlar kvinnans situation. Om relation till slöjan och burkan och om våld i nära relationer. Och om motståndet mot kvinnans frigörelse på ett större samhälligt plan genom kvinnofientliga lagar.

Efter filmen intervjuar vi några unga manliga filmbesökare. Några av dem är missnöjda med hur kvinnorna porträtteras.

"Allt är så negativt", säger en av dem.

"Man måste följa islams regler även när man gör film."

Vi frågar vad som saknades och han svarar att bilden är för negativ.

"Kvinnorna först måste rå om sina hem. Om du har problem hemma kan du inte gå ut och kämpa."

Leila frågar hur de vill att deras systrar ska följa islam. De ger olika exempel och samtalet kommer in på vikten att täcka sig som kvinna, hur vissa kvinnor helt glömt bort vart dem befinner sig.

"Så det är viktigt för dig att kvinnorna har mer kläder?", frågar Leila. "Hur då?"

En av männen pekar på Leilas kläder.

"Som du."

"Jaha", säger Leila. "Men då är det inte viktigt att de täcker håret?"

"Jo, det är det", svarar han.

"Hur?", frågar Leila och visar med sjalen hon har över axlarna. "Slängd över huvudet?"

"Ja, ja."

"Så att de täcker allt hår?"

"Ännu bättre!"

"Över munnen också?" fortsätter Leila.

"Nej, det är för mycket", svarar han.

En av de andra männen i gruppen skakar på huvudet. Han håller inte med. Han tyckte om filmen och säger att det är upp till var och en hur de väljer att leva efter islam. Han följer själv koranen, men kräver inte det av någon annan.

Han ber de andra killarna att titta på sitt eget agerande innan de dömer och ställer krav på sina systrar och andra kvinnor. Han pekar på killen som pratade om sjalen:

”Du, kom igen. Vi har känt varandra sedan länge, ska du komma och säga att du följer islam till punkt och pricka? Kom och sätt dig här så diskuterar vi ordentligt. Var ärlig nu. Du och jag har varit ute med varandra många gånger, gör du allt man ska?”

Den andra killen blir lite nervös men står fast vid sitt ord. Ett litet leende när han svarar:

”Ja, det gör jag”.

De tittar på varandra med en blick av överenskommelse.

Killen som protesterat fortsätter:

”Kanske är det så att männen borde bära slöja för sina ögon så att det inte blir så besvärande för dem att se kvinnor utan burka. De som känner att de tittar smutsigt på kvinnor, de kan själva sätta på sig burka och låta kvinnorna vara”.

Han går och de andra viskar och pekar på honom:

”Han är feminist.”

Vi går efter för att ställa fler frågor. Han säger:

”Jag är troende och följer islam men tror på kvinnors frihet. Kanske betyder det enligt vissa att jag håller på att tappa min religion men det är inte min plats att bestämma över min syster.”

Han berättar att när hans familj flyttade till Kabul var hans mamma och syster de enda i området utan burka. Det var en svår tid för dem, men han tycker att de gjorde rätt som stod på sig. Han tycker att det är viktigt att kvinnor visar sin styrka och väljer själva. Religion är en privatsak och det är fel av andra att lägga sig i.

”Jag tror inte på islam som den ser ut i landet”, säger han.

Tjejen bredvid honom vill inte synas på film men hon gillar filmen och säger att allt i filmen stämmer.

”Våra män har dubbelmoral. De säger en sak men gör en annan.”

*

Efter filmen har vi planerat att överraska herr Samandar. Han råkade nämna att han fyllde 60 år häromdagen och vi vill bjuda honom på middag. Vi går till Afghan Fried Chicken och äter dal. Vi frågar om det går att röka vattenpipa någonstans. Samandar säger:

”Ja, kom ska jag visa er. Det finns ett internetcafé nära där ni bor.”

Vi tappar bort oss i lergränder tills han säger:

”Stopp. Här är det.”

Vi stannar vid en plåtdörr utan skylt, vakten kollar om vi har vapen och visiterar oss. Två dörrar in finns ett internetcafé och kvällen avslutas med tårta och vattenpipa.

Herr Samandar berättar nu sin historia. Han har varit med oss i alla dessa dagar, sett till att vi kommer fram säkert, hjälpt oss med allt möjligt. Han säger att det är för att vi för samma kamp och är en del av samma sak. Det är då hans skyldighet att bistå med vad han kan när vi gör vad vi kan, menar han.

Trots det nära bandet som vi har fått till denna levnadskonstnär så vet vi väldigt lite om honom, vi känner till basinformationen som krävs för att veta att han har goda intentioner, men inte mer än så. Han svarar ogärna på frågor och väljer ofta att skämta till svaren, så vi vet mycket lite om honom. Men ikväll verkar det som att han är redo och han börjar försiktigt med att berätta att han lämnade Kabul som 20-åring och reste runt i Europa och Asien. Hans

familj var inte rika men saknade aldrig pengar. Hans pappa ägde ett tryckeri. När Samandar återvände till Kabul efter sex år var det vid fel tidpunkt. Landet var tillbaka till sovjetiskt styre under Fasulla Aman. Samandars pass var då fyllt med utländska stämplat och han blev tagen för spion. Fängelsetiden med tortyr har lämnat många ärr på hans kropp. Efter ett sjukhusbesök fritog hans vänner honom. Han smugglades ut ur landet och kunde återvända först efter invasionen 2001 . Han berättar och vi börjar förstå mer och mer, det känns som att vi är riktiga kamrater nu.

Vi äter det vi kan av tårta och resten tar vi med oss ut på gatan för att ge till barnen som arbetar i området. Vi ställer oss vid Afghan Fried Chicken och vakterna där ser över proceduren och håller koll på att alla får lika, en bit sparas åt en som arbetar längre bort på gatan. Även vakterna får varsin bit.

När vi kommer hem på kvällen ropar vakterna glatt till Leila:

”Herr Iranier välkommen hem.”

Vi vinkar tillbaka men bestämmer oss för att inte fråga. Det är tydligt att de vill visa sitt missnöje och trycka till kvinnligheten.

17. Duvtämjarens dotter

Det har blivit lite kallare och säkerheten har ökat upp inför Nouroz. En högtid som flera regeringar försöker förintä, men folket vägrar. I delar av Kurdistan symboliserar högtiden rätten att få finnas, där bekämpas festandet med pansarvagnar. I Iran har man försökt göra om högtiden till en muslimsk högtid, men traditionerna kvarstår. En kvinna berättar att i Afghanistan har man besökt de döda på Nouroz. Men den nya tiden har uppmuntrat till att man ska fira dagen med glädje.

Det kommer iallafall bli ett firande med starka känslor. Här förbereds firandet med att vissa byggnader barrikaderats. Hot har kommit från religiösa grupper och mullor om vad som kommer hända med firarna eller de som besöker gravar. Det får en att tänka på hur lätt det är att kontrollera ett folk genom att skrämma dem. Det får en även att undra över hur mycket företag tjänar på säkerhets- och skyddsaffärerna i landet.

*

På väg till organisationen THRA, den som arbetar med workshops för demokratisering, tittar vi på traditionella klänningar och bröllopsklänningar. Klänningarna är vackra och färgglada, de lyser och glittrar.

Vi håller vi i en workshop för 16 nyfikna ögon. Mäns våld mot kvinnor går bra, men mödomshinnan som myt blir mer komplex. Ordföranden för organisationen vrider lite på sig och skickar ut den enda mannen i rummet. Hon frågar om det inte är så att läkare kan undersöka mödomshinnan.

Leila förklarar att det hon pratat om inte är personliga åsikter eller individuella uppfattningar, det är vetenskapligt bevisat.

Efteråt undrar vi om ordföranden kommer försöka intala de nyfikna sexton ögonen, som blev fjorton, att det Leila sagt inte är sant, men vi tänker att materialet är starkt nog för att hålla.

Bröllopsklänningarna vi tittat på tidigare under dagen kommer i ett nytt ljus då vi tänker på workshopens tema. Ett giftermål är för en afghansk kvinna samma sak som att spela rysk roulette.

*

Vi beger oss till Medica Afghan, en organisation som startades av Medica Mondial som i sin tur startade 1993 i Tyskland och har sedan dess spridits till fler länder. Organisationen arbetar för kvinnor och flickor som blivit utsatta för sexuellt våld och ger drabbade medicinsk, psykologisk och juridiskt stöd. Organisationen strävar efter att påverka kvinnor och flickors situation på politisk nivå samt att medvetandegöra allmänheten om hur brott mot kvinnor påverkar samhället i stort och kvinnan som individ.

De startade sin verksamhet i Afghanistan 2002 och arbetar som i andra länder men satsar extra på att kvinnors rättigheter i landet ska stärkas. Organisationen verkar främst i Kabul, Herat och Mazar-i-Sharif. Förut fanns de även närvarande i Khandahar, men säkerhetssituationen där fick de att avsluta sin verksamhet. 2011 tog Medica Afghanistan över verksamheter och arbetar idag självständigt som en fristående NGO med ekonomiskt stöd från Medica Mondial.

På kontoret får vi veta att de idag främst arbetar med kvinnor som hamnat i fängelse på grund av moralbrott, det vill säga att de lämnat sina män.

På organisationen planerar de för kvinnans liv efter fängelset. Vart ska hon bo? Om hon vill bo hemma brukar dessa två saker vara de vanligaste svårigheterna: 1. Familjen vill inte ha henne då hon skadat deras heder. 2. Ekonomi. Handlar det om ekonomi hjälper de henne med att hitta jobb, och att försörja sig. De pratar även med familjerna. Av 100 fall brukar 15 fall lyckas. Det handlar då om vad det är för familj, vart de bor och vad kvinnan har för utbildning.

Vi fick ta del av deras statistik och hade väldigt intressanta samtal. Vi har mycket att dela med varandra angående vårt arbete. Egentligen är det märkligt att vi i väst inte hämtar mer metoder från dessa länder. Den som vill veta mer om vilka behov ensamkommande flyktingbarn har och deras bakgrund borde komma hit och titta. Eller de professionella som möter invandrarkvinnor som kommit till Sverige via anknytning genom giftermål, ofta tvångsgifte.

Här finns många svar och mycket att lära sig, bra utvecklade metoder som skulle kunna användas nästan rakt av.

Vi är vid mycket bättre mod när vi lämnar Medica.

*

Skymning. På ett tak vid tåmjer en man sina duvor. Han pratar med dem och får dem att flyga.

Vi är där för att filma frihetens symbol. Det har varit svårt att filma vyer och gator då vi hela tiden blir stoppade så nu letar vi symboler.

Det är en vacker bild. En hona leder gruppen och en flicka skickar upp den ledande duvan. Hon är modig och rättfram, duvtämjarens dotter. En svärm av duvor flyger runt huset i cirklar. Barnen är ute och leker med sina drakar. Den blågula himlen är fylld av små svarta prickar och duvor som flyger.

Någonstans långt bort klingar en bön ut i kvällen. Vi kom för att fånga en symbolisk bild men på köpet fick vi träffa duvtämjarens familj. De är charmiga och vi skulle önska att det fanns mer tid att lära känna varandra. Men vi står istället kvar en lång stund på taket och pratar.

Duvorna tas ut från sin bur, får lite frön och flyger för oss.

*

Vi befinner oss i herr Samandars kvarter och idag ska han presentera oss för sina barndomsvänner.

Vi möter polismannen, hans fru och deras sju barn. De har lagat boulani till oss – friterat bröd med potatis eller lök. Det är en speciell överraskning till Joanna. Efter att

Samandar flera gånger har avrått henne från att köpa boulani från stånden på gatan smög vi iväg en dag och köpte en varsin från gatuhörnet där vi bor och vi blev frälsta. Samandar är orolig över att vi inte ska kunna hantera de bakterier som finns i stånden så nu har han sett till att Joanna ska få äta så mycket boulani att hon aldrig mer tittar åt stånden.

Vi får dela familjens middag och liv för en stund. De har mycket värme hemma hos sig. Döttrarna har gått i skolan och är de mest utbildade i kvarteret. Men de får inte studera vidare.

”Hur ska de komma till skolan? Och om något händer dem, om någon säger något så måste jag döda honom. Det blir bara problem”, säger polismannen.

Leila berättar att det finns en professor som ordnat skolskjuts till flickor, hans barn kan vara med i den. Men han vill inte riktigt släppa kontrollen. Han säger att ni ska veta att ingen kvinna har det bättre än hos mig.

”Min fru frågar om lov om hon ska till marknaden och jag säger ja, gå du och handla det du tycker är fint. Det enda kravet är att hon har burka på sig.”

Det diskuteras kärt runt maten och hans fru är road över att en utomstående säger till hennes man att han har sin fru fängslad och varför ska en kvinna behöva ha det så.

Hon har en stark utstrålning och döttrarna likaså.

Mannen säger att inget av det ni säger gör mig arg.

”Det enda jag misstycker om är att ni ätit för lite.”

Vi sitter som uppsvällda valar och kan inte ens dricka en droppe vatten till.

*

Kvällens sista anhalt är ett kvarter där ryssarna byggde flervåningshus till arbetare. Området liknar inget vi tidigare sett. Här bor Mina, en kvinna från resan 2003. Hon har två barn och en man. Dottern önskar oss en bra 8:e mars, hon är tre år och otroligt charmig.

När hennes pappa kommer hem säger hon till oss:

”Kom och hälsa, Minas man har kommit hem”.

Hon är den nya generationen, hennes mamma presenterar hon vid namn. Det är ovanligt, ofta talas det om kvinnan som mannen fru eller barnens mamma, sällan säger man hennes namn. Men inte här, här är kvinnan subjektet inte objektet. Allt kommer att röra sig mot en utveckling för en ny generation. Kanske nya mönster får ta över och alla vara subjekt i sina liv.

Det har varit en energigivande dag.

18. Kunglig aktivism

Marknadsdagen är här, vi har mycket att handla.

Leila har gjort en deal med gatupojkarna. Om de inte stör oss under hela vår tid ska de få en nyårspresent innan vi åker hem. Varje dag kommer de och hälsar:

”Goddag moster”

”Hur mår ni moster?”

”Om en vecka moster!”

De har önskat sig skor och vi handlar tjocka ullsockor också. Det är en svår avvägning men det finns inte mycket långsiktigt vi hinner göra så vi köper även tuggummipaket för försäljning och block till skolan åt dem.

*

Imorgon har vi bjudit in alla våra vänner och kontakter till ett seminarium, vi vill fördjupa oss i frågan om bistånd och kvinnorörelsen. Det blir en del, vi har träffat många och dem har tackat ja. Det blir både ris och kyckling, nötter, grönsaker och berberis att handla. Hela dagen har vi stressat över att vi inte kunnat ta ut pengar i Kabul. Rahmatulla, vår kontakt i Sverige på växlingskontoret, har åkt till Turkiet och vi får inget svar. Oroliga lånar vi ihop lite pengar till maten vi ska bjuda på imorgon.

Marknaden är ett myller och vi önskar att vi kunde stanna hela eftermiddagen. De flesta vi möter är glada och vill bli fotograferade när de ser kameran.

”Ta en bild på mina grönsaker också, de är inte sämre än hans.”

Andra är argare och mer besvärade av vår existens trots att vi tagit upp våra sjalar från axlarna och satt dem på

huvudet för omväxlings skull. Ibland är det som att folk på gatorna är mindre bekymrade över vår existens när vi inte har sjal än när vi har sjal. Det är svårt att veta. Framförallt märker jag att sjalen inte gör sig bra på mig, jag frågar Samandar.

”Kanske kan det bero på att du mer liknar en Pakistanier då och landet är lite uppdelat i vad de känner för Pakistanier.”

Vid burka-ståndet ställer vi oss och pratar ett tag. De berättar att de säljer bra, men Kabul-kvinnorna köper mindre nuförtiden.

”Det är mest kvinnor från Kandahar som handlar”, berättar en ung man som står i standet.

*

Vi blir klara i god tid och har lite tid över. Samandar berättar att han haft kontakt med India, den forna prinsessan av Afghanistan. Vi har tidigare sett hennes gamla hem slottet Darulaman i ruiner. Hon är nu i Kabul på besök och vi kan få träffa henne.

Vi möter henne i en svit på ett fint lyxigt hotell. Hon är 80 år och pigg. I sitt rum har hon bilder på sina föräldrar, hon har även photoshopat in sig själv i vissa bilder. Bilder från en tid då hon inte blivit född och då hennes far, kung Aman-o-lah, regerade i Afghanistan.

Prinsessan India är född i Indien då kungafamiljen var tvungna att lämna landet efter en brittiskt stödd statskupp.

”Kungen var omtyckt överallt och därför blev han ett hot för den brittiska kolonialmakten”, säger hon och herr Samandar suckar och nickar sorgset.

”Ja, det var den enda tiden i vår historia då vi hade det bra.”

I Indien, Pakistan och i hela Mellanöstern fanns det allianser med kungen. Han ville ena det muslimska folket och det ville inte kolonialmakterna. Kungen utmålades som antimuslim.

Startskottet till kungens fall kom när han sade till drottningen att hon skulle ta bort slöjan från ansiktet. Hon skulle stå för kvinnors valmöjligheter.

Prinsessan India berättar historier ur ett långt liv. Första gången hon kom till Afghanistan var hon 35 år och kom för att begrava sin mor. Hon berättar hur flög över landet och hennes ögon tåras när hon minns känslan då piloten önskade dem välkomna till moderlandet.

Hon berättar om kampen hon fört. Att hennes pappa uppmuntrat henne att om hon återvänder till Afghanistan så ska hon göra det för att stötta folket. På frågan om vad hon tänker om kärlek svarar hon att hon inget vet, att hon glömt allt och det enda hon minns är att hon aldrig lämnat någon, bara blivit lämnad. Att hon sent fått veta av en vän att vägen till mannens hjärta går via magen och att hon inte kan laga mat. Hon säger att det fick hennes kärlekssyn att falla på plats. Hon skrattar.

Vid fotografiet på hennes föräldrar ligger en sten. Hon berättar att hon besökt palatset vid Darulaman och plockat stenen från ruinerna. Så att fadern ska ha en bit av sitt palats hos sig.

*

Vi åker hem och steker berberis för imorgon och planerar vårt evenemang. Vi får kontakt med svenska Afghanistan-kommittén som lovar att hjälpa oss att få kontanter om vi kommer till deras kontor. Bilen går klockan sju på morgonen så det gäller att gå och lägga sig tidigt, men vi är nu lugna över beskedet om hjälp.

19. Konferensen

Panik! Det går inte att ta ut pengar i detta land. Naimeulla hjälper oss. Han jobbar på svenska Afghanistan kommittén och erbjuder oss att låna från hans bror handelsmannen. Vi får en smak av hur det var förr, innan bankomater och internet. Då man var tvungen att vara på plats fysiskt för att hämta ut pengar och det då förmodligen blev en hel dags äventyr.

Men det hela löser sig och efter det rullar dagen på snabbt. Vi lagar mat och förbereder inför sammankomsten. De flesta av de inbjudna lyckas närvara. Representanter från kvinnors politiska deltagande, det är lite äldre akademiker kvinnor. Flera teoretiker som arbetar fristående från organisering. Afghanska kvinnors nätverk, THRA, Young women for change. Vår utbytesorganisation Civil society and human rights. Medica Afghanistan och några politiska aktivister.

Det känns som en röra som sällan i något land samlas och det ska bli spännande att höra dem utifrån deras olika utgångspunkter.

Alla är glada och nöjda över maten, det känns som en lättnad. Vi har blivit bjudna på så god mat och jag har varit lite rädd för att min matlagning inte ska räcka till. Men jag gör den enda rätten jag kan och Joanna gör en underbar sallad. Morvarid övervakar så att allt ska gå rätt till och kritiserar min snålhet med olja.

”Det är därför ni har så smala ben”, fnyser hon och öser rikligt med olja över kycklingen. Det är nog det som gör det extra gott.

*

Det pratas på för fullt. Samtalet rullar på samtidigt som vi får en chans att få in de frågeställningar som stått på inbjudan. Det är frågeställningar vi snappat upp av det vi hört de prata om under vår vistelse.

Vi sitter sedan ute i korgstolar. En ännu svag sol skiner på vår vinterhud och vi njuter samtidigt som kvinnorna pratar om kvinnors organisering i Afghanistan. Finns det en kvinnorörelse eller finns det bara kortsiktiga projekt i kvinnors namn är den första frågeställningen. Alla är först överens, nej, vi har ingen kvinnorörelse i landet som vi själva har byggt upp och som grundar sig i Afghanistan utifrån vår situation och våra villkor.

Det pratas om världen, om patriarkatet, om styrkor och svagheter i det som hittills har gjorts. Det knyts band och det skrattas och känslor rusar upp och ner när alla pratar om det som berör, det som gör ont och det som gläder och religionens roll i livet och vardagen för kvinnan. En stor fråga är hur kvinnorörelsen ska förhålla sig till den kultur som skapats i talibanernas fotspår i landet och hur de ska

koppla eller inte koppla ihop islam och kvinnorörelsen. Vi måste även om det är svårt ta med islam säger en del, vi måste ha med oss mullorna, en del är helt emot. Pratar vi för oss eller pratar vi för att tillfredställa makten?

Alla är överens om vad idealet är får kvinnorörelsen och vad man önskar uppnå, men det finns två sidor i hur det ska uppnås. Den ena sidan säger att om vi går för fort fram förlorar vi allt stöd, vi får inte skrämma folk med att prata om för avancerade saker. Vi bör hålla frågan till att kvinnor ska få arbeta och utbilda sig. Vi ska inte röra om familjebilden eller prata om jämställdhet, vi måste prata utifrån den kultur vi har och den religion som härskar i landet. Den andra sidan säger nej. Ska vi kräva våra rättigheter kan vi inte bråka om brödsmulor, vi måste kräva hela paketet på en gång. Det kritiseras starkt av den andra sidan som säger att ni har skrämt bort folk från kvinnors rättigheter. När ni gapar om mycket mister vi hela stycket. Ni måste backa.

Sedan pratas det om samarbete, det pratas om att varför har vi själva aldrig ordnat ett forum där vi kan sitta och bolla tankar med varandra. Varför ska det behövas att initiativet tas utifrån? Någon säger att det har gjorts försök, någon annan säger att det måste komma från neutralt håll så alla kan delta på egna villkor. Det slutar med att de beslutar sig för att ta det från idag och boka in en till träff för att fortsätta prata.

En ung tjej säger att först måste vi vara överens om att ingen ska spela viktig nästa gång. Alla ska stänga av sina telefoner och stanna tills att vi är klara. De äldre skrattar. Vi kan försöka, men det är svårt i ett land som Afghanistan att bara vara på en plats och stänga av yttervärlden.

*

Vi avslutar strax mötet innan det börjar regna och mörkret faller, just som telefonen ringer.

En av de flickorna Leila träffat under sina resor, Latife, har tagit bussen från Hilman för att träffa oss. Vi packar snabbt ihop och tar oss ut till Mahtie i Dasht-e Barchi för att träffa henne.

Det är svårt att veta vem det är för hon har på sig burka. Vägen är så osäker att ingen vågar åka utan burka. Vi ringer fram och tillbaka, men tillslut hittar vi henne.

Det är ett känslofyllt möte. Hon berättar att hennes buss har stoppats av talibaner tre gånger och två unga pojkar har tagits ut. Hon har med sig sin lillebror Morteza och de bor hos sin systers mans familj. Leila var där och träffade hennes syster 2005 och nu åker vi dit igen. Det är en stor familj men det är osäkert vem som tillhör den för att det är en massa människor på plats.

De är väldigt varma och kärleksfulla. Vi sitter och dricker te med dem ett tag. Alla kvinnor har på sig sjal lite

lätt svept om huvudet och vi har lytt rådet att åtminstone i det området inte väcka någon uppmärksamhet.

En av kvinnorna sätter sig lite närmre mig och viskar i mitt öra.

”Varför har du den där saken på huvudet? Det ser fult ut.”

Jag blir lite chockad. Min fina nya sjal. Hon flyttar sen snabbt på sig och jag ser att hon och några till kvinnor i min ålder sitter och fnittrar åt mig.

Jag skulle vilja fråga massor med frågor, men det går inte framför männen och vi har bråttom iväg. Innan vi går säger Latife att hon har mycket hon vill berätta om, men inte här. Vi ska ses på torsdag och fira Nouroz tillsammans.

*

Idag har alla papper blivit fixade för visumansökningarna, nu får vi vänta och se om våra gäster får komma.

20. Nouroze shoma mobarak!

Våren är här, det regnade och åskade hela dagen. Vi var uppe tidigt för att hinna med ett fullt schema.

Vi säger adjö till Gullnorsom arbetar på Svensk-afghanska kommitén. Det är han som haft ett vakande öga på oss och hjälpt oss med saker, han även sett till att vi får i oss mat och rätt säkerhetsinformation. Han ska ha nyårsledigt i ett par dagar och vi kommer inte att ses mera. Med stor tacksamhet säger vi vårt adjö.

Därefter tar vi en taxi för att träffa Mary Akrami, chef för Afghan womens skills development center – den första organisationen som startat kvinnojour i Afghanistan.

Hon är försenad och vi får träffa en kollega först. Kollegan berättar om hur de arbetar tillsammans med mullor och utbildar. De har religiösa ledare bakom sig, både som stöd och inne på jourerna som trauma-support för kvinnorna. Vi blir väldigt förvånade, visst har vi hört om vikten att ha mullorna bakom sig för ett säkert arbete och skydd från desamma, men att de skulle sköta hela traumabehandlingen är förvånande. Det måste betyda att kvinnornas skäl till att lämna mannen och familjen måste godkännas av mullorna först.

Kollegan berättar även att de har spelat in en film med mullorna där de tolkar lagarna. Det hela är nytt för oss, de organisationer som vi mött har pratat om mullornas roll i hot gällande arbetet och visst har alla förhållit sig olika. Visst ser många till att recitera Koranen och säga att kampen för kvinnors rättigheter är Guds vilja, men att helt låta religiösa män styra verksamheten och vara våldsutsatta kvinnor enda vård är svårt att smälta.

Mary kommer till slut. Intervjun blir väldigt bra, hon är en av få som berättar mer personligt om sin historia och relation till kvinnorörelsen. Hon förklarar även att när dom startade sin kvinnojour då sågs inte kvinnojourer som en del av kvinnorörelsen utan som ett utländskt påfund. Det innebar att stödet för arbetet inte var befintligt.

Leila träffade henne 2003 då var hon ny i verksamheten och de hade tio anställda. Nu tio år senare är Mary mer sliten. Så många år av arbete med svårt våldsutsatta kvinnor sätter sina spår. Att samtidigt bli bekämpad och hotad från så många håll har gjort det svårare, men hon har varit fast besluten att föra arbetet framåt. Verksamheten har växt och de har 70 anställda.

Väggarna är fyllda av fotografier med kända människor som delar ut priser för lovvärt arbete. Michelle Obama, Hillary Clinton och prinsessan India.

Mary är en framgångsrik kvinna och det har hon fått en del skit för, hon har ännu inte fått barn och det har gjort att folk beskyller henne för att inte vara en ordentlig kvinna utan jobba för mycket. De kvinnliga plikterna blir åsidosatta. Hon berättar om våld och hot om våld, om smutskastning i media och om hotsamtal hem. Hon berättar att en natt när hon jobbade så hörde hon hur de på TV gav ut adressen till kontoret och uppmanade tittarna till att attackera arbetsplatsen och jouren.

Mary tittar trött på oss när hon berättar om hur tufft det har varit. Hon undrar om det varit värt det. Det har varit en kamp inom den grupp av mullor som de använder och det har varit en krock i arbetet, men det har underlättat. Hon berättar att i början kunde det bli bråk på mötena om klädkoder och så vidare, men de har arbetat sig igenom det och hittat stöttande mullor.

På eftermiddagen håller vi workshop på Medica Afganistan. Det är en passande målgrupp. Sjutton kvinnor från verksamheten sitter med nyfikna ögon och antecknar. Det känns skönt att mötas kring gemensamt engagemang utifrån en praktisk grund. Det är psykologer, projektledare, socionomer och advokater. Alla lyssnar intresserat till metodföreläsningen om mäns våld mot kvinnor.

Att tala om oskuldsmyten är kontroversiellt här. Mary beskrev det som att sticka in ett finger i en bikupa. Fnitter och skratt sköljer som en våg genom rummet när Leila föreslår att man ska ta en spegel och titta på sitt underliv ordentligt så att man lär känna sig själv. Tredje gången förslaget kommer upp har fnisset försvunnit och kvinnorna nickar.

”Okej, så bara 40 procent blöder vid första samlaget om de själva vill ha sex förstås.”

”Vi kvinnor vet för lite om våra egna kroppar.”

”Sex ska inte vara en uppgift, en plikt som kvinnor utför till mannen, det ska vara ömsesidigt. ”

”Det är klart att det kommer blod om man är spänd och rädd vid bröllopsnatten, säger de som håller med.

Vi illustrerar med gummiband som går att tänja ut som en vagina. Ett vattenglas med gladpack på används för att illustrera myten om mödomshinnan. Ser ni, om man vänder kommer inget vatten ut. Det är ingen hinna, då skulle vi inte kunna ha mens.

Workshopen är uppskattad. Det är första gången sexualitet står på utbildningsschemat. Det här är bara kunskap till er, men ni är experter och kan föra vidare frågorna till de andra. De nickar, ämnet är inte nytt för gruppen, de har bra koll på all information, men de säger att

de nu fått fler argument och arbetsmetoder. De är nöjda och det känns som att det är här, mer än någon annanstans, som materialet kan få en naturlig användning.

*

När vi är klara bjuds vi på lunch i deras matsal. Alla som arbetar där får ett mål mat. Där pratar vi mer avslappnat om allt möjligt och samtalet kommer in på män som systematiskt gifter sig med kvinnor från länder där det är sämre ställt, tar dem till väst för att där utnyttja och behandla kvinnan på ett dåligt sätt för att sedan innan hon får sina papper skilja sig och skicka tillbaka kvinnan.

Vi säger att det är synd att kvinnor redan här inte får mer information om hur det kan gå när de gifter sig med en okänd man som tar dem till ett främmande land och utnyttjar dem.

”Jovisst”, säger några av kvinnorna. Men åsikterna går isär. Vissa säger att det finns så mycket värre saker som händer kvinnor här, om det ändå finns en chans för henne att ta sig ur landet så kan det vara värt det. Det är som lotteri med hög insats. Det är en svår fråga och svaret beror nog helt på perspektiv.

*

Ett till möte hinner vi med innan vi ska fira nyår. Fereshteen, en kvinnoaktivist som Leila träffat 2003. Hon jobbar inte längre med kvinnofrågor, hon ansvarar för inrikessäkerhet på regeringsnivå.

På frågan hur hon ser på att regeringen nu för samtal med talibanerna ber hon oss att stänga av kameran. Självklart är hon rädd för vad som ska hända om

talibanerna bjuds in till förhandlingsbordet. Resten av sitt samtal vill hon inte att vi dokumenterar.

Det smattrar av regn på fönstret och det är fortfarande grått ute. Vi tittar på klockan och inser att den är 15.03. Det nya året har redan kommit och det gamla har Fereshte passerat tillsammans med oss. Vi ber om ursäkt för att vi hindrat festligheterna, men hon berättar att i år är familjen i sorg så det blir inga festligheter.

*

Åskan gick, regnet föll ner och nu är solen tillbaka. Det bådakar gott för det nya året. Vi skyndar hem till herr Samandar där vi ska fira. Narcisserna hälsar oss och våren utanför hans hus. Mandel, körsbär och aprikosträd blommar redan.

Vi får varsitt par traditionella punjabis el shalvarghamiz av herr Samandar. Han har noterat vårt stora intresse för den pakistanska klädsel som de traditionella männen i landet har och ger oss nu ett varsitt par som avskedsgåva och nyårspresent.

21. Nyår med Latife och Morteza

Klockan elva hade vi bestämt att vi skulle träffa Latife, hennes lillebror Morteza, herr Samandar och Morvarid vid en av Kabuls inmurade parker som är huvudscenen för nyårsfirarna. Det vill säga de som inte ska fira genom picknick med de döda.

Det är helt fullt med bilar och människor runt parken, men vi hittar tillslut varandra. Idag var vi och alla andra utlänningar tillsagda att av säkerhetsskäl inte vistas i folksamlingar eller där man firar. Talibanerna är emot firandet eftersom det inte tillhör islam och mullorna har uppmanat folket att inte fira idag. Men att det är fullt av folk överallt visar ett slags motstånd. Ibland medveten, ibland omedveten. Men i alla fall en tradition som folk firar av vana.

I parken spelas musik och familjer har picknick. Alla har sina finaste kläder och solen strålar starkare än någon annan dag i år. Samandar vill visa oss hela parken och all arkitektur, vi hamnar långt bort i parkens yttersta hörn där det inte längre finns familjer utan bara män och pojkar. En stor skara unga män slår följe med oss, som vill titta, prata och störa oss. De blir fler och fler och vi känner att vi måste ta oss därifrån, läget känns osäkert nu.

Mitt i massan finns det män som säger åt de andra att sluta gå efter oss, att låta folket få vara ifred och att inte göra bort afghaner. Leila vänder sig om och frågar massan om de skulle vilja att någon följde efter deras mor eller syster, om dem ville att någon begränsade deras älskades utrymme. En ung man svarar att hans älskade, mor eller syster inte får gå i parken. En annan säger att de aldrig

skulle gå utan slöja. En tredje hojtar att han tar hand om mor och syster men saknar älskade att ta hand om, vill vi bli hans?

De blir fler och skämt blandas med något hotfullt. Till slut är det en vakt som får ut oss men följet är kvar ute på gatan. Det börjar kännas riktigt obehagligt. Nu tisslas och tasslas det. Vad planerar de?

Vi skyndar bort till bilen och kommer undan.

Det är tydligt att det mer än något handlar om att markera revir – att visa vart vi kvinnor får och inte får vara. Vi lämnar röran och tar bilen upp på ett berg, där vi kan se ner på parken utan att bli störda. Joanna ler till en ung pojke som går hand i hand med sin kamrat upp till toppen.

”Gott nytt år”, säger hon snällt.

De tittar på henne med en missnöjd blick.

”Man ska inte fira nyår. Det är fult”, säger de och traskar argt vidare.

Vi känner mullornas närvaro.

Efter en solig och lugn lunch i en vänlig oas ska vi ta oss Rahele och säga hej då. Vi behöver även lite fler symboliska bilder och vill nu fånga död och sorg. Det leder oss till begravningsplatser. Den första vi stannar vid har vackra gravar och är full av folk som besöker gravarna under högtiden. De sitter där med sina picknick-korgar och umgås, överallt finns det folk och vakter.

Nästa begravningsplats är helt annorlunda. Gravarna är slitna och människors avföring ligger i högar längs kanterna och stinker. En grav är plundrad och ett kranium ligger synligt. Samtidigt finns det vackert bevarade stycken land här på begravningsplatsen. Där står ståtliga markörer för martyrer eller för rikare släkter. Ända in i döden är klasskillnaderna tydliga.

Men här finns också liv, i brist på grönområden så används platsen till fotbollsplan och drakflygningsfält. Barnen springer runt mellan taggiga små gravstenar och leker. En äldre dam och hennes mans yngre fru har blivit änkor och pryder en grav med vete.

"Vad gör ni", frågar jag och de berättar att Nouroz är dagen då man besöker de döda, dricker te och har picknick. Nu odlar de vete på graven för att det nya året ska ge dem goda saker.

Den äldre kvinnan är den första i burka som låter sig filmas och den första som öppnar upp ett samtal. Hon bjuder hem oss på te. Vi säger att vi inte hinner, hon pekar på en öppning vid gravplatsens slut.

"Där bor jag", säger hon. "Kom och träffa min dotter."

Morvarid förklarar att vi måste gå och vi tackar för mötet och gästvänligheten. Med lukt av avföring långt inne i

näsborrharna lämnar vi gravplatsen och den snälla tanten.
På väg bort förstår vi att det är inte bara lukten.
Faktumet att liv kan slängas bort och hur olika liv värderas
på olika sätt fräter ända in på skelettet. Allt handlar om vem
du är och vart du kommer ifrån.

*

Vi åker till Rahele för avsked och Latife är orolig. Det börjar
skymma och hon har lovat att vi ska få åka förbi hennes
kusiner som vi letat efter att de varit med i dokumentären
från 2003.

Oron har sina anledningar, platsen där de bor på är ett slumområde med dåliga vägar där det är svårt att hitta. Morvarid oroar sig för vad grannarna ska säga när hon kommer hem. Kommer de att berätta för värden? Kommer de att ses som en dålig familj nu? Kommer de att vräkas?

Tre timmar tar det för oss att ta oss igenom området. Träffen med Latifes kusiner, vävfamiljen från filmen 2003, blir därför kort och vi hinner knappt sätta oss ner innan vi måste åka vidare. Men vi hinner hälsa på hela familjen och få en kort uppdatering av livet innan vi skyndar vidare.

Bilen skuttar över vad som är mer håll än väg. Slitna lerhus, håliga vägar, fattigdom passerar utanför rutan när vi åker hem. Tankarna snurrar trött, vad händer med alla pengar som kommer in via bistånd? Varför finns det ingen som bryr sig om dessa jätteområden utan vägar, avlopp och med bitvis elektricitet?

Det är sent och vi är nästan ensamma. Det finns fler Check Points längs med vägen. Vi tänder och släcker lampan i bilen och vakterna släpper oss vidare. Herr Samandar håller uppe stämningen så att vi inte ska vara rädda.

”Titta, propaganda.”

”Titta vad snälla folket är.”

”Titta, inga faror här inte. Gott nytt år på alla.”

Han saktar ner farten, vevar ner rutan.

”Min son, vart finns platsen där man säljer kor? Jag ska köpa mig en och rida”, skämtar han. Men han vet och atmosfären visar oss att det är försent för att vara ute på vägarna. Klockan är snart 22 och redan 17 började gatorna tömmas.

Latife och Morteza får sova hos herr Samandar istället för att komma hem inatt.

Vi kör fram på vår gata och den är helt tom på både folk och bilar. Våra vakter har väntat oss och vi är nog de sista som passerar grinden i natt.

"Hej, har ni varit ute och roat er igen?", ropar dem efter oss när vi kommit in.

"Ni är ofta ute och roar er, ni är riktiga nöjesflickor. Vi såg er på TV idag."

"Va?"

"Ja, du det gjorde jag. Klockan sex var ni på tv. Det var nyårskonsert och ni var på första raden!"

Den sociala kontrollen undkommer ingen här, och nu är vi en del av allt.

22. Unga kvinnor som förändrar

Efter många sms, mejl och sändebud träffar vi Young Women for Change. Young Women for Change blev internationellt kända förra året då BBC gjort en dokumentär om deras arbete. Gruppen består av 24 unga kvinnor varav hälften bor i USA. De har 30 medlemmar som betalar 100 afghanis per månad (12 svenska kronor) för att använda deras internetcafé och gå på kurser. De anordnar seminarium och protester.

Vi träffar en ung tjej, Arezo, som tagit över ordförandeskapet. Hon är 23 år och väldigt lugn, hennes sjal sitter hårt på huvudet. Hon har en osäker utstrålning men ändå en säker blick när hon pratar. Till en början svarar hon kort på frågorna som ställs, hon berättar att eftersom det är ledigt idag så har hennes mamma följt henne till kontoret. Flickor och kvinnor ska inte gå runt på en ledig dag. På vardagar kan folk tänka att hon ska till skola och jobb, men idag kommer de tro att hon bara ska roa sig.

Hon berättar att hennes styrka kommer ifrån unga kvinnors situation. För ett år sen tog några av sig sin burka för att byta till sjal, men då började männen att störa dem.

”De gör allt för att det ska bli svårt för oss att vistas utan burka eller vistas ute överhuvudtaget”, säger hon.

Arezo börjar att öppna sig mer och vi får veta att hon målar och skriver poesi, och att denna månad har varit extra hård. Hon är med i en filmsnutt på Facebook där en dikt läses upp. ”Vi är 51 % av jorden...”. Arezo är bara med i en sekund när kameran sveper över henne. Ändå har det inneburit många hot från närstående. Hon är utmattad, men

känner att hon har ett ansvar, nu när hon är medveten kan hon inte backa.

Plötsligt tar intervjun ett nytt spår när hon berättar att hon är tävlingscyklist. Det känns svårt att föreställa sig, hur är det möjligt?

”Vi klär ut oss till killar och cyklar där det finns asfalt. För ett år sen cyklade jag från Kabul till Jalalabad. Det var blandade reaktioner. Vissa säger att flickor inte får sporta eller cykla, men jag bryr mig inte.”

”Får du stöd av din familj?”

”Nej. Min mamma hon stöttar mig, inte de andra.”

Vi har tur och kan fråga hennes mamma lite frågor. Vi frågar om hennes drömmar och liv. Hon berättar om en önskan hon haft om att spela fotboll. Först sa hennes far nej, sedan hennes man. Ibland när ingen ser, cyklar hon och gör situps.

Bakom de kloka kvinnorna vi möter står det oftast en stark och klok mamma. Otast analfabet och begränsad i sitt liv gör hon allt för sina döttrars frihet, hon sliter i tysthet oavsett tidsålder. Allt från prinsessans mor för 100 år sedan till små flickor som fötts i lera och smuts idag.

*

Vi lämnar Young Women for Change och beger oss till kyckling-gatan. Här möter vi den tysta aggressiviteten och det kvävande lugnet som är allt annat än lugnt. Inget konkret går att se. Det är subtila rörelser. Det är dammet i luften, blickar och kommentarer. Någon väljer att köra lite för nära, vända sin cykel genom att cirkulera oss. På avstånd men ändå synligt. Allt i luften säger:

"Vad gör ni kvinnor ute?"

"Ni får inte vara här, stick!"

Som onda demoner i luften cirkulerar svaga ord. En promenad blir till en dålig upplevelse.

På kyckling-gatan går en pojke i 17-årsåldern efter oss, han vill sälja kartor.

"Nej tack", säger vi men han fortsätter.

Leila säger snällt till honom:

"Är det det här du vill att vi ska minnas av Afghanistan? Att vi ska berätta om Afghanistan? Att vi inte fick gå ifred på gatan?"

"Ni kan berätta för Karzai", säger pojken.

Han har rätt, han försöker bara tjäna ihop till sin överlevnad och det finns inte många alternativ.

*

Det mesta är stängt och vi promenerar hemåt. Vi ska ta hand om vår uppgörelse med barnen på gatan. Vår kollega har lämnat pengar från ett pris hon fått i Sverige för sitt arbete med barns rättigheter. Delar av pengarna går till nyårspresenter som vi delar ut. Skor och strumpor till de barn Leila gjort sin deal med. Eldris, pojken som är deras ledare, håller lugn och ser till att alla får det som lovats.

En pojke saknas, han som blöder från örat. Vi gör upp med herr Samandar att han ska leta upp honom och ta honom till en läkare.

Vi börjar avsluta dagen med att först möta upp Zahra.
Hon frågar:

”Vad säger ni nu om Afghanistan?”

Hon frågade samma fråga i början och vi pratade om alla fina möten och gästvänlighet. Hon suckade då och sa:

”Nej, det här är helvetet.”

”Det känns kvävande”, svarar vi idag. Känslan av dagens promenad sitter nu långt under huden och en hemfärd är välkommen.

”Nu förstår ni hur jag känner mig”, säger hon med ett triumferande leende.

*

Det sista mötet sluter cirkeln. Vi går hem till Morvarid och äter Nouroz specialiteten Sju frukter. Aprikoser, fikon, russin och nötter inlagda i vatten.

Vi äter det för åttonde gången sedan i förrgår. Det är gott och vi slås så starkt av att vi kommer sakna alla dessa människor som gett oss ett hem för en liten stund. I det här härjade landet som världen säger sig ha tagit ansvar för men ingen egentligen tagit ansvar för.

23. Vi lämnar Afghanistan.

Det är vår sista natt och vi ska sova.

Bekänningarnas natt.

Leila börjar. Hon berättar om stressen som kom när det bekräftades av folket att säkerheten försämrats avsevärt sedan sist hon var här 2005. Stressen på gatan, när vi promenerade, i taxin, alla samtal med chaufförerna för att inte lämna utrymme för deras telefonsamtal eller manövrer. Vi hade inget skydd när vi rörde oss ute. Att åka bepansrade fordon, alltid ha med en vakt eller en man. Inte ta upp kameran på gatan, alltid lämna telefonnummer vart vi ska. Bara promenera 20 min från hemmet, instruktionerna om säkerhet var många då vi först kom till vårt guesthouse, men vi behövde för vårt ändamål röra oss ute bland folk. Vi hade alla våra strategier, samtidigt medvetna om att strategier inte alltid räcker.

När vi sätter oss på flyget kan vi andas ut. Vi kan. Men de som inte kan, de kommer att fortsätta kippa efter luft på en bakgård eller i egna oaser – de som köpt sig lite frihet, de som inte har råd är dem som varje dag går runt med oro i kroppen.

”Kommer det att vara något attentat nära mig idag?”

”Kommer någon jag älskar att dö?”

”Hinner jag klart innan klockan fyra?”

”Vad händer om jag inte hinner hem?”

”Vem ska jag gå till då?”

”Ring när du kommer hem”, ber någon som sedan sitter och ber en tyst bön. Hoppas, hoppas den kommer hem. Hoppas ingen kidnappar, hoppas ingen skadar. Hoppas, hoppas ingen spränger. Sedan kommer det en lättnadens suck när telefonen ringer. Jag är hemma nu. Och en till kan

sova i lugn och ro och veta att den de älskar har klarat sig ytterligare en dag. Det är alla de som lever vardagen. Utöver de tankarna finns det tankar kring alla de kvinnor som ständigt måste foga sig eller kriga för sin existens, som måste ta ett djupt andetag innan de slänger på sig valet av kroppstäckande beklädnad och lämnar hemmet.

”Vad händer idag? Är jag täckt nog? Gör jag som kvinnor ska? Lyder jag alla normer?”

”Nej, nej, det gör jag inte, jag ska till skolan, jag ska ut och försörja min familj.”

Med skam i kroppen lämnar kvinnan, flickan, hemmet.

Bland de oroliga kvinnorna finns kvinnorna som vi har mött som vaknar och sätter på sig sin krigarutrustning, som vet vad dagen kommer att ge för kränkningar och hot i kampen för jämställdhet.

”Kommer jag att klara av det här en dag till? Orkar jag?”

Men vi, vi sätter oss på ett flyg. Vi vaknar, vi vinkar adjö till våra vakter och åker till flygplatsen, sätter oss på flyget och andas ut.

*

På flygplatsen ser vi några amerikaner, de flesta är soldater från basen vid flygplatsen. En del är biståndsarbetare, andra arbetar för något utländskt företag eller organisation. En del av de utländska är kvinnor, ett fåtal har på sig sina sjalar även här.

Ett skrik formas i strupen och vill ut, ut över dessa kvinnor som just idag blir en symbol, inte i världen utan för oss. En symbol av hur kvinnor världen över inte tar avstånd mot förtryck. Varje icke-religiös kvinna som skyler sig, ger här en makt till männen. Varför ska kvinnor skylla sig? Vem har rätt att be dem göra det? Och hur kan män inte känna

sig som djur när en kvinna skyler sig? Skylandet talar ju till dem!

*

Om hela vårt liv hade varit under den afghanska himmeln,
hur mycket hade vi då orkat?

Det är omöjligt att svara, det enda som vi vet är att de
som är kvar måste bära bördan.

Epilog

Vi åkte till Afghanistan med tanken att dokumentera, undersöka och följa upp. Nu när resan är slut känner vi att vi har fyllt våra mål.

Men det är inte slut där. Sedan vi kom hem har situationen i Afghanistan försämrats avsevärt. De vi har kontakt med berättar alla att de söker efter utvägar. Det är en bomb som kommer att explodera och de som kan räddas sig. Flertalet som kom tillbaka efter talibanerna har åter gett sig av. Utländska aktörer lämnar sakta landet och de organisationer som öppnade upp för 10 år sedan med stöd av internationella krafter stänger sakta igen. Kvar finns de som fanns innan allt började, förutom alla de som stupat under krigets tid och de som dött i terrorattentaten. Alla har fallit offer för ännu en maktkamp och nu är frågan, fick de något utav det? Kommer de att få konsekvenser det liv de levde de senaste 10 åren, de som arbetat öppet med sina övertygelser söker nu asyl i moderorganisationernas land.

*

Vi hade en undran om hur vi kan arbeta med solidaritet och vad solidaritet är. Under resan kom vi fram till att solidaritet är att säga: du är inte ensam. Som en kvinna sa:

”Det är bara vi som kan göra förändringen, men det inget trygghet att veta att om något händer så kommer vi inte att försvinna i tomt intet, ni finns där, ni ser oss, ni hör oss, och ni kan rapportera om vad som har hänt oss.”

Internationell solidaritet blir till just det – att ge hopp om att inte vara ensam och att världen är större än det vi ser och har runt oss. Vi måste förena oss så att ingen kan

”tappas” bort eller begravas i hemlighet. Nu mer än någonsin måste vi vara uppmärksamma på vad det är som händer i Afghanistan.

Men nya hjältar och hjältinnor offerar allt för att en förändring ska kunna ske. De har kämpat i det dolda i de andra städerna, om man googlar på organisationer som kämpar för kvinnors rättigheter kan man se att nästan genomgående står det på alla deras hemsidor att de öppnat kontor i de större städerna men att den större delen av landet där har de inte kunnat verka pga säkerhetsläget.

Vi har under resans gång mött flera som arbetar ute i just de byarna, de har gjort det hela tiden och kommer att fortsätta med eller utan stöd utifrån. Konflikterna fortsätter. När samma som bombat och dödat är de som ska skriva kontrakt och avtal är möjligheterna inte många till vem man ska stötta.

Därför är det viktigt att visa solidaritet med kampen som pågår och lyfta fram det som händer i landet.